

Agenda – Y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus

Lleoliad:	I gael rhagor o wybodaeth cysylltwch a:
Ystafell Bwyllgora 3 – Y Senedd	Fay Bowen
Dyddiad: Dydd Llun, 24 Chwefror 2020	Clerc y Pwyllgor
Amser: 12.45	0300 200 6565
	SeneddArchwilio@cynulliad.cymru

(Rhag-gyfarfod preifat)

(12.45 – 13.00)

1 Cyflwyniad, ymddiheuriadau, dirprwyon a datgan buddiannau

(13.00)

2 Papur(au) i'w nodi

(13.00 – 13.15)

2.1 Cyfarwyddyd Gweinidogol – Trefniadau pensiwn y GIG ar gyfer 2019/20:

Llythyr gan Y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol (4 Chwefror 2020)

(Tudalennau 1 – 5)

2.2 Rheoli Ariannol a Llywodraethu mewn Cynghorau Cymuned: Llythyr oddi wrth Llywodraeth Cymru (31 Ionawr 2020) ac Adroddiad Archwilydd Cyffredinol Cymru – Rheolaeth ariannol a llywodraethu – Cynghorau tref a chymuned 2018–19 (6 Chwefror 2020)

(Tudalennau 6 – 21)

Adroddiad Archwilydd Cyffredinol Cymru – [Rheolaeth ariannol a llywodraethu – Cynghorau tref a chymuned 2018–19](#)

Datganiad Llywodraeth Cymru: Cymorth ar gyfer Rheolaeth Ariannol a Llywodraethu yn y Sector Cynghorau Cymuned a Thref yng Nghymru yn 2020–21 (12 Chwefror 2020)

2.3 Rheoli meddyginiaethau: Llythyr oddi wrth Llywodraeth Cymru (10 Chwefror 2020)

(Tudalennau 22 – 37)

2.4 Caffael Cyhoeddus: Llythyr oddi wrth Llywodraeth Cymru (11 Chwefror 2020)
(Tudalen 38)

**2.5 Gwasanaethau Gwybodeg GIG Cymru: Llythyr oddi wrth Llywodraeth Cymru
(11 Chwefror 2020)**
(Tudalennau 39 – 41)

**3 Effeithiolrwydd Awdurdodau Cynllunio Lleol yng Nghymru: Sesiwn
dystiolaeth gydag Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru**
(13.15 – 14.15) (Tudalennau 42 – 69)

Papur briffio gan y Gwasanaeth Ymchwil

PAC(5)-07-20 Papur 1 – Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru

Nick Bennett – Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru

(Egwyl)

(14.15 – 14.20)

**4 Effeithiolrwydd Awdurdodau Cynllunio Lleol yng Nghymru: Sesiwn
dystiolaeth gyda Chomisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru**
(14.20 – 15.45) (Tudalennau 70 – 79)

PAC(5)-07-20 Papur 2 – Llythyr gan Gomisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol
Cymru

PAC(5)-07-20 Papur 3 – Ymateb Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol i
Fframwaith Datblygu Cenedlaethol Llywodraeth Cymru

Sophie Howe – Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru

Marie Brousseau-Navarro – Cyfarwyddwr Polisi, Deddfwriaeth ac Arloesi,
Swyddfa Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru

5 Cynnig o dan Reol Sefydlog 17.42 i benderfynu gwahardd y cyhoedd o'r cyfarfod ar gyfer y busnes a ganlyn:

(15.45)

Eitem 6 ac Eitem 1 o'r cyfarfod ar 2 Mawrth 2020

6 Effeithiolrwydd Awdurdodau Cynllunio Lleol yng Nghymru: Trafod y dystiolaeth a ddaeth i law

(15.45 – 16.15)

Vaughan Gething AC/AM

Y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol

Minister for Health and Social Services

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Ein cyf/Our ref 00107/20

Nick Ramsay AC

Cadeirydd

Y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus

Cynulliad Cenedlaethol Cymru

4 Chwefror 2020

Annwyl Nick,

Yn dilyn eich sesiwn ddoe gyda'r Ysgrifennydd Parhaol a Chyfarwyddwr Cyffredinol Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol ynghylch y Cyfarwyddyd Gweinidogol ar drefniadau pensiwn y GIG ar gyfer 2019-20, hoffwn dynnu eich sylw at fy ngohebiaeth gyda'r Ysgrifennydd Gwladol dros Iechyd a Gofal Cymdeithasol yn Lloegr ar 22 Ionawr yn amlinellu fy mhryderon am y dull o weithredu yn Lloegr. Atebodd fy llythyr ar 31 Ionawr.

Gwelwch ei fod yn ymrwmo i gynnal adolygiad o'r newidiadau gan Lywodraeth y DU a arweiniodd at y sefyllfa hon, a bydd y canlyniad yn hysbys mewn pryd ar gyfer y Gyllideb ar 11 Mawrth.

Byddwch hefyd yn gweld ei fod yn egluro iddo ef ac Adran Iechyd a Gofal Cymdeithasol Llywodraeth y DU benderfynu peidio ag ymgysylltu â'r gweinyddiaethau datganoledig ynghylch eu cyhoeddiad. Mae hyn yn annerbyniol ac yn siomedig i mi, o ystyried yr effaith y cafodd ar wasanaethau iechyd ar draws y DU gyfan.

Ysgrifennodd fy nghydweithiwr, y Gweinidog Cyllid a'r Trefnydd hefyd at Brif Ysgrifennydd y Trysorlys yn San Steffan am y mater hwn ar 28 Ionawr. Nid ydym eto wedi derbyn ymateb i'r llythyr hwn.

Yn gywir,

Vaughan Gething AC/AM

Y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol

Minister for Health and Social Services

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1NA

Gohebiaeth.Vaughan.Gething@llyw.cymru
Correspondence.Vaughan.Gething@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Rt Hon Matt Hancock MP
Secretary of State for Health and Social Care
Department of Health and Social Care
39 Victoria Street
London
SW1H 0EU

22 January 2020

Dear Mr Hancock,

NHS Pensions and Taxation Allowances

I am writing to you again on this matter to outline the Welsh Government's position on the use of reimbursing clinicians who use scheme pay from their pensions to pay for a tax bill for 2019/20. The position that Welsh Government found itself in before Christmas was totally unacceptable. Intervening in the midst of a UK General Election without notice, let alone discussion with devolved national governments on the impact and application of UK tax rules, gave every impression of being opportunistic. The scheme in England was only brought about due to the fact that the UK Government have still not sorted out the issue of the annual and lifetime allowance charges which is causing unprecedented levels of pressures in our NHS system especially now over the winter months. The Ministerial Direction that we have issued is a sticking plaster not a sustainable long term solution.

The Welsh Government fundamentally disagrees with the solution which has been implemented in England. The tax issue should be resolved by the Treasury, not left to the health budgets of each of the four UK Governments to absorb. However, we were left with no option but to also consider putting in place the same temporary solution while the UK Government is consulting on changes from April 2020. The Welsh Government will also be writing to the Chief Secretary to the Treasury on this matter.

Whilst I have noted that it has recently been confirmed by the Treasury that the outcome of the review into the taper will be announced alongside the budget in March, I am disappointed that to date there has still been no engagement with devolved national governments. Our officials continue to engage on the consultation response to any future legislation changes to the England and Wales Pension Scheme, which I understand you will be responding to in March with any legislation changes backdated to April 2020.

The harm being done to the NHS across the UK by this issue is undeniable. The significant loss of activity is felt by our patients and it is hard to understate the loss of goodwill from our staff. In the period from April to the end of December, Health Boards in Wales have reported they have lost around 3,200 sessions which has affected nearly 27,000 outpatients, inpatients / daycase or diagnostics. It is even more important that a sustainable and transparent solution is found to resolve this issue once and for all, we cannot keep putting temporary measures in place. Given the wider public interest and importance I am making this letter publicly available.

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1NA

Gohebiaeth.Vaughan.Gething@llyw.cymru
Correspondence.Vaughan.Gething@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi. **Tudalen y pecyn 2**

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

I am copying this letter to Edward Edgar MP, Minister of State for Health, Jeanne Freeman MSP, Cabinet Secretary for Health and Sport and to Robin Swann MLA, Department of Health in Northern Ireland.

Yours sincerely,

A handwritten signature in black ink that reads "Vaughan Gething". The signature is written in a cursive style with a large initial 'V' and a long, sweeping tail on the 'g'.

Vaughan Gething AC/AM

Y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol
Minister for Health and Social Services

Department
of Health &
Social Care

*From the Rt Hon Matt Hancock MP
Secretary of State for Health and Social Care*

*39 Victoria Street
London
SW1H 0EU*

020 7210 4850

Vaughan Gething AM
Minister for Health and Social Services
Welsh Government
Cardiff Bay
Cardiff
CF99 1NA

31 January 2020

Dear Vaughan,

Thank you for your letter dated 22nd January regarding the NHS Pension Scheme. You raised three points about the 19/20 NHS England tax payment scheme for high earning clinical staff in the NHS Pension Scheme. First, that the announcement of the scheme for 19/20 was announced during the pre-election period, second you expressed concerns that the NHS England scheme is not a long-term solution to the problem of senior clinicians declining additional work, and third that there was a lack of engagement with the Welsh Government before this announcement was made.

The NHS England tax payment scheme for 19/20 is designed strictly for the 19/20 pension scheme year only.

The Government is aware of problems due to pension tax charges and have a manifesto commitment to urgently review the operation of the annual allowance taper. Work on the review is underway and Health and Treasury Ministers met on 13th January with the Academy of Medical Royal Colleges, the British Medical Association and other key stakeholders to set a long-term solution. The outcome of the review will report at Budget on 11th March.

Alongside this, the review will also consider the findings from the Department's recent consultation on a package of pension flexibility for NHS clinicians who face annual allowance tax charges. The proposed flexibility would help NHS clinicians to adjust their pension saving to fit within their tax-free allowance for pension saving and manage their pension tax liability without reducing their workload. The consultation received over 2,300 responses and I am grateful to the Welsh Government for contributing their views on the proposed flexibility. The Department is currently considering all consultation responses and as you note our respective officials continue to work together on this issue. The Government will publish its consultation response in due course.

Whilst it is unusual to make an announcement such as the NHS England solution in the pre-election period, I considered advice from NHS England and accepted their judgement that it is operationally necessary and urgent to take further action on clinicians' pensions to protect patient care over winter. I also accepted NHS England's judgement that this decision could not wait until after the General Election and I was advised by my officials that the announcement was compatible with pre-election guidance.

Given the importance that must be attached to the NHS and its performance over winter and recognising the particular circumstances within the NHS and necessity of this intervention to address operational capacity at this time, I formally directed NHS England to proceed with their operational proposals. This direction also applies to Chris Wormald in his capacity as Principal Accounting Officer for the Department of Health and Social Care. This approach was subject to agreement across Government and judged to be in line with the principles of the General Election Guidance.

A letter from Simon Stevens, Head of NHS England, setting out the case for the operational proposals and my response is available at;
<https://www.gov.uk/government/publications/senior-clinicians-pensions-letters-between-dhsc-and-nhs-england>

I do appreciate that you would have preferred to have been given prior warning of the announcement. As you know, my officials work closely with yours on pensions matters. Given the speed at which the proposal was developed, the sensitivity of the announcement and the fact it applies only in England, the decision was made not to engage with the Devolved Administrations in advance. However, I can confirm that we intend to work closely with you and your officials going forward.

Yours ever,

MATT HANCOCK

Eitem 2.2

Tracey Burke

Cyfarwyddwr Cyffredinol / Director General
Y Grŵp Addysg a Gwasanaethau Cyhoeddus
Education and Public Services Group

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Nick Ramsay AC
Cadeirydd
Y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus
Cynulliad Cenedlaethol Cymru
Bae Caerdydd
CF99 1NA

31 Ionawr 2020

Annwyl Mr Ramsay

Llywodraethu a Rheolaeth Ariannol mewn Cynghorau Cymuned a Thref

Diolch i chi am eich llythyr dyddiedig 17 Rhagfyr yn dilyn fy ymddangosiad gerbron y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus ar 25 Tachwedd i drafod Cynghorau Cymuned a Thref. Fe wnaethoch ddarparu copi o'ch llythyr i Gadeirydd y Pwyllgor Cydraddoldeb, Llywodraeth Leol a Chymunedau gan fod y Pwyllgor yn craffu ar Fil Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru). Am yr un rheswm, ac er mwyn cynnig cyflawnder, rwy'n anfon copi o'r ymateb hwn at Gadeirydd y Pwyllgor Cydraddoldeb, Llywodraeth Leol a Chymunedau.

Yn sgil eich cais am grynodedd lefel-uchel o statws pob un o'r meysydd gweithredu ar gyfer cynghorau cymuned, rwy'n amgáu'r crynodedd hwnnw yn Atodiad A. Rydym yn parhau i fod yn ymrwymedig i fwrw ymlaen â'r camau gweithredu hyn yn ystod y tymor Cynulliad hwn, gan gydweithio'n agos â'r sector ac â rhanddeiliaid allweddol megis Swyddfa Archwilio Cymru.

Diolch i chi am dynnu sylw at y ffaith bod y Pwyllgor yn dymuno pwysleisio y dylai'r Llywodraeth roi rhagor o ystyriaeth i sut y mae arferion da yn cael eu rhannu. Gallaf eich hysbysu ein bod yn cynllunio gweithgarwch yn y maes hwn, gan gynnwys canllawiau arfaethedig ar ymgysylltu digidol a chymorth ariannol; diweddariadau i'r canllaw Cynghorydd Da a gwaith gydag Un Llais Cymru a'r Gymdeithas Clercod Cynghorau Lleol i gefnogi rhannu arferion da o dan arweiniad y sector. Byddwn yn parhau i gydweithio â'r partneriaid hyn fel rhan o'r paratodau ar gyfer y darpariaethau perthnasol yn y Bil. Rydym yn rhagweld y bydd y Bil, a'r meini prawf cymhwysedd ar gyfer y Pwerau Cymhwysedd Cyffredinol yn arbennig, yn ysgogiad i gynghorau fanteisio ar y gefnogaeth hon. Byddwn yn atgoffa cynghorau ein bod yn

Parc Cathays • Cathays Park
Caerdydd • Cardiff
CF10 3NQ

Ffôn • Tel 0300 0258047
tracey.burke@llyw.cymru
Gwefan • website:
www.llyw.cymru

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Tudalen y pecyn 6
We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding

croesawu creadigrwydd, ond bod rhaid iddynt weithredu o fewn eu fframwaith cyfreithiol.

Roedd eich llythyr hefyd yn tynnu sylw at gydymffurfio â gofynion statudol a'r her o sicrhau bod y gofyniad newydd yn y Bil Llywodraeth Leol ac Etholiadau i adrodd yn flynyddol yn cyflawni'r nod sy'n cael ei fwriadu. Yn gyffredinol, mae Cynghorau Cymuned a Thref yn bodloni eu dyletswyddau statudol eang, ond fel yr oedd adroddiad Swyddfa Archwilio Cymru a'r sesiwn dystiolaeth ym mis Tachwedd yn ei ddangos, mae nifer fawr o gynghorau yn methu â bodloni'r terfynau amser statudol, ac mae hyn yn peri rhwystredigaeth. Rydym yn derbyn, felly, y gallai'r ddyletswydd i lunio adroddiad blynyddol beri her i rai cynghorau, ond byddwn yn defnyddio'r canllawiau i egluro y dylai'r adroddiad blynyddol fod yn gymesur â graddfa ac amrediad gwaith y cyngor. Byddwn yn ymgysylltu â rhanddeiliaid yn y sector cynghorau a chyda chydweithwyr yn Swyddfa Archwilio Cymru er mwyn paratoi canllawiau a fydd yn helpu i ddisgrifio sut y gallai hyn edrych.

Fe wnaethoch ofyn hefyd am ddiweddariad ar y niferoedd sydd wedi manteisio ar y gwahanol gynlluniau hyfforddi y mae Llywodraeth Cymru wedi eu cefnogi, gan gynnwys y cynlluniau bwrsariaeth. Ceir manylion am niferoedd y clerod a'r cynghorwyr sydd wedi manteisio ar fwrsariaeth, ar sail trosiant wedi ei gyllidebu'r cynghorau, yn Atodiad B.

Rwy'n gobeithio y bydd yr wybodaeth uchod a'r manylion sydd yn y ddau Atodiad yn rhoi gwybodaeth ychwanegol ddigonol i'ch Pwyllgor. Mae croeso i chi gysylltu â mi os hoffech gael rhagor o fanylion neu eglurhad pellach.

Yn olaf, hoffwn fanteisio ar y cyfle hwn i ddiolch i'r Pwyllgor am roi o'i amser ac am ddangos diddordeb yn y maes hwn.

Yn gywir

Tracey Burke

Crynodeb lefel uchel o statws pob un o'r meysydd gweithredu ar gyfer cyngorau cymuned

Amserlen: ar gyfer eitemau a ddynodwyd yn rhai "i'w hystyried ymhellach", ein hymrwymiad yw bwrw ymlaen i'w hystyried yn ystod Tymor y Cynulliad hwn, oni bai y nodir yn wahanol mewn achosion unigol

THEMA: Egluro rôl y sector	
Cam gweithredu	Diweddariad
<ul style="list-style-type: none"> • Ymgymryd ag ymgyrch i: <ul style="list-style-type: none"> o gadarnhau rôl bwysig y sector; o codi ymwybyddiaeth o waith cyngorau cymuned (gan gynnwys ardaloedd lle nad oes cyngorau cymuned); 	<p>Ar y gweill.</p> <p>Nifer o gamau wedi'u cymryd eisoes i gyfathrebu'n fwy â'r sector. Mae gwaith wedi'i gynllunio ar gyfer mwy o gyfathrebu cyhoeddus cyn yr etholiadau cyngor cymuned nesaf.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Annog cyngorau cymuned i feddwl am yr hyn sy'n ofynnol yn lleol, o ran y mathau o wasanaethau y gallent eu darparu. 	<p>Ar y gweill.</p> <p>Mae'r camau a gwblhawyd eisoes yn cynnwys ymgysylltu Gweinidogol, cyhoeddi canllawiau diwygiedig ym mis Hydref 2019 ar drosglwyddo asedau cymunedol, a thrwy gyflwyno Bil Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru).</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Codi ymwybyddiaeth o fanteision sefydlu cyngorau cymuned a thref newydd. 	<p>Ar y gweill.</p> <p>Mae'r flaenoriaeth hyd yma wedi bod ar gynyddu capasiti a hyder o fewn y sector. Bydd gweithgarwch i godi ymwybyddiaeth o sefydlu cyngorau newydd yn cynyddu wrth i'r etholiadau llywodraeth leol nesaf agosáu.</p>

Ffarddalen y pecyn 8

<ul style="list-style-type: none"> • Ar y cyd â chodi ymwybyddiaeth ynghylch manteision sefydlu cynghorau cymuned newydd, archwilio modelau eraill a allai ddarparu ffocws i gymunedau mewn ardaloedd trefol. 	<p>I'w ystyried ymhellach.</p> <p>Angen ystyriaeth bellach i archwilio modelau eraill ar gyfer cymunedau perthnasol mewn ardaloedd trefol. Bwriedir defnyddio'r dulliau cyfathrebu y cyfeiriwyd atynt yn barod i rannu'r modelau hyn.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Ystyried ymhellach pa mor ddefnyddiol yw pennu 'gwasanaethau'n seiliedig ar le', yr awydd am newid a'r cyflymder y gellid ei gynnal. 	<p>I'w ystyried ymhellach.</p> <p>Ni fynegwyd barn bendant o fewn y naill haen na'r llall o lywodraeth leol am y ffordd ymlaen.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Ystyried ymgynghori ar rinweddau cadw cynghorwyr 'deuol'. (Argymhellodd y Panel Annibynnol na ddylid cael aelodau deuol, waeth pa fathau o gynghorau ydynt.) 	<p>I'w ystyried ymhellach ac ymgysylltu yn ei gylch.</p> <p>Dim safbwyntiau clir ar draws haenau llywodraeth leol. Bydd hefyd angen ystyried yr effaith ar lefel y cyfranogiad.</p>
THEMA: Cynyddu democratiaeth a chyfranogiad	
Cam gweithredu	Diweddariad
<ul style="list-style-type: none"> • Defnyddio'r pwerau presennol i sicrhau bod Arolygiadau Cymunedol yn cael eu cynnal yn rheolaidd. 	<p>Ar y gweill.</p> <p>Gofyn am sefyllfa gyfredol pob Prif Gyngor yn 2019-20.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Sefydlu gwell dealltwriaeth o'r defnydd o gyfryngau cymdeithasol gan gynghorau cymuned a thref i ymgysylltu â'u cymunedau; a hwyluso rhannu arferion da. 	<p>Ar y gweill.</p> <p>Wrthi'n dadansoddi'r ymatebion i'r arolwg digidol. Bydd hyn yn llywio canllawiau a fydd yn cael eu cyhoeddi cyn diwedd mis Mehefin 2020.</p>

<ul style="list-style-type: none"> • Cynnal ymgyrch i annog mwy o bobl i sefyll mewn etholiadau. 	<p>Ar y gweill.</p> <p>Cwblhawyd cam 1 o'r rhaglen Amrywiaeth mewn Democratiaeth. Cam 2 ar y gweill</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Ystyried a oes angen adolygiad cynhwysfawr o ffiniau cynghorau cymuned, ac efallai gynnal ymgyngoriad ar hynny, gan gydnabod y byddai angen cyfrwng deddfwriaethol gwahanol ar gyfer unrhyw gamau gweithredu yn y dyfodol. 	<p>I'w ystyried ymhellach.</p> <p>Dim ond os na fydd adolygiadau Prif Gyngor unigol yn cael eu gweithredu'n rheolaidd y disgwyliwn i hyn gael ei wneud.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Ystyried a ddylid sicrhau bod etholiadau'n cael eu cynnal, boed cystadleuaeth am y seddi ai peidio – gan gydbwyso'r angen i ysgogi'r broses ddemocrataidd ar un llaw â'r gost ar y llaw arall. 	<p>I'w ystyried ymhellach.</p> <p>Mae'r flaenoriaeth hyd yma wedi bod ar gynyddu cyfranogiad yn etholiadau 2022.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Archwilio hyn y gellir ei wneud i hybu amrywiaeth ymhlith cynghorwyr. 	<p>I'w ystyried ymhellach.</p> <p>Rhan o'r ystyriaeth ar gyfer Cam 2 presennol y rhaglen Amrywiaeth mewn Democratiaeth.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Caniatáu i'r oedran pleidleisio isaf o 16 oed ymsefydlu (os aiff yn ei flaen) cyn ystyried a ddylid gostwng yr oedran isaf i sefyll fel ymgeisydd cyngor cymuned i 16 oed. 	<p>I'w ystyried ymhellach.</p> <p>Yn unol â'r cam gweithredu, byddwn yn adolygu effaith gostwng yr oedran pleidleisio ar gyfer etholiadau Cynulliad Cenedlaethol Cymru cyn ystyried cymryd camau pellach.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Ystyried sut yr effeithiwyd ar ymgysylltiad lleol a chyfranogiad y cyhoedd yn Lloegr ar ôl cyflwyno'r ddyletswydd ar gynghorau plwyf i gynnal o leiaf un cyfarfod cyhoeddus y flwyddyn. 	<p>I'w ystyried ymhellach.</p>

	Byddwn yn adolygu effaith cyfarfodydd cyhoeddus blynyddol ar gyfranogiad y cyhoedd yn Lloegr ynghyd ag effaith y gofynion adrodd blynyddol yn y Bil Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru).
--	---

THEMA: Meithrin capasiti

Camau gweithredu	Diweddariad
------------------	-------------

<ul style="list-style-type: none"> Darparu mynediad i'r pŵer cymhwysedd cyffredinol i gynghorau cymuned cymwys (drwy'r Bil Llywodraeth Leol ac Etholiadau). 	<p>Cwblhawyd</p> <p>Mae'r darpariaethau ar gyfer pŵer cymhwysedd cyffredinol wedi'u cynnwys yn Bil Llywodraeth Leol ac Etholiadau.</p>
<ul style="list-style-type: none"> Galw ar gynghorau cymuned i baratoi ar gyfer cyflwyno'r pŵer cymhwysedd cyffredinol drwy weithio tuag at fodloni'r tri maen prawf cymhwysedd. 	<p>Ar y gweill.</p> <p>Mae hyn yn gysylltiedig â pharatoadau ar gyfer cyflwyno pŵer cymhwysedd cyffredinol yn y Bil uchod.</p>
<ul style="list-style-type: none"> Cefnogi'r gwaith o sefydlu trefniadau darparu ar y cyd. 	<p>Ar y gweill.</p> <p>Mae grant ar y gweill, a sefydlwyd yn 2017-18, i annog trefniadau cydweithio. Byddwn yn parhau i'w adolygu.</p>
<ul style="list-style-type: none"> Darparu canllawiau, a rhannu arferion da, ar wahanol fodelau cyflawni. 	<p>Ar y gweill.</p> <p>Gwaith yn mynd rhagddo i gasglu tystiolaeth o arfer da. Bydd angen rhagor o ymchwil ar fodelau cyflenwi cyn bwrw ymlaen.</p>
<ul style="list-style-type: none"> Codi ymwybyddiaeth o ffynonellau cyllid presennol. 	<p>Ar y gweill.</p> <p>Disgwylir i ganllawiau ar ffynonellau cyllid gael eu cyhoeddi yn ystod y flwyddyn ariannol hon.</p>

Tudalen y pecyn 11

<ul style="list-style-type: none"> • Archwilio sut y gellid annog cynghorau cymuned i ystyried symud tuag at ddarparu gwasanaethau neu ehangu ar hynny. 	<p>Ar y gweill.</p> <p>Mae Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru ac Un Llais Cymru yn arwain y gwaith hwn fel rhan o'u grŵp gorchwyl a gorffen ar faterion allweddol ar y cyd.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Ystyried ehangu mynediad i ffynonellau cyllid newydd ar gyfer cynghorau cymuned a thref, er enghraifft, cymhwyster ar gyfer grantiau a'r pŵer i fasnachu (drwy'r pŵer cymhwysedd cyffredinol). 	<p>Ar y gweill.</p> <p>Rydym wedi cwblhau gwaith i nodi ffynonellau cyllid sydd ar gael i gynghorau cymuned a thref. Caiff hyn ei adlewyrchu yn y canllawiau ar ffynonellau ariannu sydd i'w cyhoeddi yn y flwyddyn ariannol hon.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Hwyluso sgwrs o fewn llywodraeth leol ynghylch sut y caiff gwasanaethau eu hariannu a'u cynnal. 	<p>Ar y gweill.</p> <p>Mae Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru ac Un Llais Cymru yn arwain y gwaith hwn fel rhan o'u grŵp gorchwyl a gorffen ar faterion allweddol ar y cyd.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Archwilio'r posibilrwydd o rannu swyddogaethau cefn swyddfa. 	<p>I'w ystyried ymhellach.</p> <p>Mae hwn yn ddatblygiad mwy hirdymor sy'n debygol o gael ei archwilio gan gynghorau wrth iddynt gryfhau eu capasiti a'u gallu ac ystyried ymgymryd â mwy.</p>
<p>THEMA: Meithrin gallu</p>	
<p>Cam gweithredu</p>	<p>Diweddariad</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Nodi hyfforddiant craidd ar gyfer cynghorwyr ac ystyried ymarferoldeb cyflwyno pecyn hyfforddiant craidd. 	<p>Ar y gweill.</p> <p>Rydym yn gweithio gyda'r cyrff sector, Un Llais Cymru a Chymdeithas Clercod Cynghorau Lleol, trwy'r Grŵp Cynghori Cenedlaethol ar Hyfforddiant (NTAG) i arolygu anghenion hyfforddi presennol a rhai'r dyfodol.</p>

<ul style="list-style-type: none"> • Parhau i ddarparu cynllun bwrsariaeth i gynghorwyr a chlercod ymgymryd â hyfforddiant. 	<p>Ar y gweill.</p> <p>Bydd y cynllun presennol yn parhau'n destun adolygiad gennym.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Annog cynnydd yn nifer y clercod cymwysedig – fel amod ar gyfer arfer y pŵer cymhwysedd cyffredinol, a thrwy gymorth i ymgymryd â hyfforddiant. 	<p>Ar y gweill.</p> <p>Cynllun bwrsariaeth ar gael i gynorthwyo clercod i ymgymryd â'r Dystysgrif mewn Gweinyddiaeth Cynghorau Lleol (CiLCA). Bydd y cynllun yn parhau'n destun adolygiad gennym.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Archwilio'r broses o sefydlu "rhwydwaith" o glercod cynghorau cymuned yng Nghymru. 	<p>I'w ystyried ymhellach.</p> <p>Mae'r Gymdeithas Clercod Cynghorau Lleol yn ymgymryd â'r rôl hon i ryw raddau eisoes. Byddwn yn gweithio gyda nhw i ystyried a ellid cryfhau hyn a sut y gellid gwneud hynny.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Ystyried pa mor ddymunol, a pha mor bosibl, yw symud tuag at benodi clercod o restr genedlaethol (gan gynnwys goblygiadau o ran y gweithlu). 	<p>I'w ystyried ymhellach.</p> <p>Mae hwn yn faes cymhleth a allai fod yn ddadleuol. Ar hyn o bryd rydym yn rhoi blaenoriaeth i gynyddu nifer y clercod sy'n meddu ar gymwysterau priodol.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Ystyried opsiynau ar gyfer darparu cyngor a chymorth arbenigol i'r sector, yng nghyd-destun y gwaith ehangach i gefnogi gwelliant mewn llywodraeth leol. 	<p>I'w ystyried ymhellach.</p> <p>Rydym yn ystyried sut y gallwn wneud mwy i gefnogi'r sector i ddatblygu dull o wella a arweinir gan y sector, a fydd yn seiliedig ar y dull gweithredu yn y dyfodol ar gyfer archwiliadau cynghorau cymuned a thref gan Swyddfa Archwilio Cymru.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Ystyried a ddylid gwneud hyfforddiant craidd ar gyfer cynghorwyr yn orfodol, a sut. 	<p>I'w ystyried ymhellach.</p>

Tudalen y 13 o 19

	Ar hyn o bryd, rydym yn ymchwilio i ddichonoldeb hyfforddiant craidd gorfodol a'r seilwaith sydd ei angen i ddarparu'n hyblyg a monitro'n hawdd, er mwyn llywio penderfyniadau ar hyfforddiant gorfodol yn y dyfodol.
<ul style="list-style-type: none"> Ystyried gyda'r Swyddfa Archwilio pa gymorth pellach y gellid ei ddarparu i gynghorau cymuned llai i'w helpu i gyflawni gofynion archwilio. 	<p>I'w ystyried ymhellach.</p> <p>Byddai angen datblygu hyn ar y cyd rhwng Gweinidogion Cymru ac Archwilydd Cyffredinol Cymru yn dilyn ymgynghoriad Swyddfa Archwilio Cymru ar gynigion ar gyfer cyfundrefn archwilio newydd yn gynnar yn 2020.</p>
THEMA: Gwella perthnasoedd	
Cam gweithredu	Diweddariad
<ul style="list-style-type: none"> Hwyluso gwaith i gryfhau'r cysylltiadau allweddol rhwng cynghorau cymuned a phrif gynghorau. 	<p>Ar y gweill.</p> <p>Mae gwaith ar y gweill drwy grŵp gorchwyl a gorffen Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru a Un Llais Cymru. Rydym yn disgwyl canlyniad y gwaith hwn yn 2020-21.</p>
<ul style="list-style-type: none"> Ychwanegu cynrychiolydd o gynghorau cymuned a thref yn yr ardal at y rhestr o 'gyfranogwyr gwahoddedig' sy'n ofynnol ar fyrddau gwasanaethau cyhoeddus. 	<p>Ar y gweill.</p> <p>Mae angen gwaith pellach gyda Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus a chynghorau cymuned i nodi dull addas ar gyfer dynodi cynrychiolydd (a sicrhau ei fod wedyn yn gallu gweithredu fel cynrychiolydd ystyrion i'r sector).</p>
<ul style="list-style-type: none"> Archwilio beth arall y gellir ei wneud i hwyluso'r broses o feithrin perthynas rhwng y ddwy haen o lywodraeth leol ac ystyried a oes angen gwneud strwythurau'n orfodol. 	<p>Ar y gweill.</p> <p>Grŵp gorchwyl a gorffen Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru ac Un Llais Cymru sy'n arwain ar y cam gweithredu hwn.</p>

<ul style="list-style-type: none"> • Ystyried cymorth i'r berthynas rhwng cynghorwyr a gweithwyr cyflogedig, pan fydd pethau'n mynd o chwith. 	<p>Ar y gweill.</p> <p>Mae Llywodraeth Cymru wedi hwyluso gwaith rhwng Swyddfa'r Ombwdsmon a chyrrff cynrychioliadol y sector i ddatblygu canllaw ar gyfer cynghorau cymuned a thref mewn perthynas â chwynion gan swyddogion ynghylch bwlio ac aflonyddu gan gynghorwyr unigol. Mae canllaw drafft yn cael ei ddatblygu ac rydym yn aros i hwn gael ei rannu gyda ni.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Ystyried sut y gallai'r Cod Ymddygiad a'r gweithdrefnau cwyno gael eu cryfhau i fynd i'r afael ag ymddygiad gwael gan gynghorwyr. 	<p>Ar y gweill.</p> <p>Mae canllawiau ar gael gan yr Ombwdsmon i helpu cynghorwyr i ddeall eu dyletswyddau o dan y '<i>Cod Ymddygiad ar gyfer Aelodau Cynghorau Cymuned: Canllawiau</i>'. Bydd y canllaw sy'n cael ei ddatblygu, fel y nodwyd yn y cam gweithredu blaenorol, yn darparu eglurder pellach o ran y gofynion tystiolaeth i gefnogi gweithdrefnau ymddygiad a chwynion.</p>

THEMA: Gwella atebolrwydd	
Cam gweithredu	Diweddariad
<ul style="list-style-type: none"> • Ei gwneud yn ofynnol i gynghorau cymuned a thref gyhoeddi adroddiad blynyddol. 	<p>Wedi'i gwblhau.</p> <p>Mae'r Bil Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) drafft yn cynnwys darpariaeth i'w gwneud yn ofynnol i gynghorau cymuned a thref gyhoeddi adroddiad blynyddol. Bydd canllawiau statudol cysylltiedig yn cael eu datblygu yn ystod 2020-21.</p>

<ul style="list-style-type: none"> • Parhau i annog cyngorau cymuned i ddilyn cylch o "ymgysylltu, cynllunio, cynnal ac adrodd". 	<p>Ar y gweill.</p> <p>Bydd y canllawiau ar gyfer adroddiadau blynyddol yn gwneud hyn. Bydd Canllaw'r Cyngorydd Da yn cael ei ddiweddarau i adlewyrchu'r newidiadau deddfwriaethol.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Archwilio sut y defnyddir mecanweithiau digidol i ymgysylltu, cwrdd a rhannu gwybodaeth, a sut y gellid eu defnyddio'n helaethach gan y sector. 	<p>Ar y gweill.</p> <p>Bydd canllaw arfer da ar ddulliau digidol o ymgysylltu yn cael ei gyhoeddi cyn diwedd mis Mehefin 2020.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Ystyried yr achos dros ddeddfu i estyn yr 'egwyddor datblygu cynaliadwy' i gyngorau cymuned a thref. 	<p>I'w ystyried ymhellach.</p> <p>Rydym yn bwriadu i'r egwyddor datblygu cynaliadwy gael ei hadlewyrchu yn y canllawiau statudol ar gyfer cyflwyno adroddiadau blynyddol, y bydd ymgynghoriad yn cael eu cynnal arnynt.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Ystyried y ddadl dros ddatblygu safonau ac egwyddorion ar gyfer ymgysylltu â'r gymuned. 	<p>I'w ystyried ymhellach.</p> <p>Mae hwn yn faes sy'n briodol i'w ddatblygu gyda'r sector wrth i ni ddatblygu canllawiau ar adrodd yn flynyddol.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Rhoi prawf ar yr argymhelliad na ddylai cyngorwyr gael eu cyfethol am fwy nag un tymor yn olynol. 	<p>I'w ystyried ymhellach.</p> <p>Rydym yn ymwybodol o faterion capasiti mewn rhai cyngorau a hoffem gynyddu'r nifer sy'n cymryd rhan mewn etholiadau democrataidd yn gyntaf.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Ystyried a ddylid deddfu ar gyfer cymorth a threfniadau ymyrryd priodol. 	<p>I'w ystyried ymhellach.</p>

	Mae cefnogaeth weinidogol i archwilio sut y gallai cyfundrefn perfformiad a llywodraethu ffurfiol weithredu, a bydd hyn yn dechrau cael ei archwilio gyda'r sector yn 2020-21.
<ul style="list-style-type: none">• Ystyried cyhoeddi gwybodaeth am gynlluniau cynghorau cymuned am y flwyddyn gyda'r hysbysiadau praesept.	<p>Ar y gweill.</p> <p>Yn y canllawiau statudol ar adroddiadau blynyddol, byddwn yn gofyn i gynghorau nodi eu cynlluniau ar gyfer y flwyddyn, gan gynnwys lefel y praesept, yn yr adroddiad blynyddol.</p>

Y niferoedd sydd wedi manteisio ar gynlluniau hyfforddi y mae Llywodraeth Cymru wedi'u cefnogi

Rydym yn darparu cynllun bwrsariaeth i glercod er mwyn annog clercod i ennill cymhwyster CiLCA, ac rydym yn eu hannog i fanteisio ar hyfforddiant arall, mwy cyffredinol. Mewn blynyddoedd blaenorol, mae'r cyllid a oedd ar gael ar gyfer bwrsariaethau wedi bod yn llawer mwy na'r galw amdanynt. Er enghraifft, yn 2018-19 dim ond tri chlerc a defnyddiodd y fwrsariaeth er mwyn cael cofrestriad CiLCA; ac yn 2017-18 ni chafodd unrhyw fwrsariaethau cofrestriad CiLCA eu hawlio. Yn y ddwy flynedd hyn, roedd cyllideb o £3,000 ar gael i ddarparu dros 12 o fwrsariaethau ar gyfer cofrestru am hyfforddiant CiLCA, sy'n werth £1,500 o fewn y cynllun bwrsariaeth cyffredinol ar gyfer clercod, sef £3,000 y flwyddyn. Roedd gweddill y fwrsariaeth ar gyfer hyfforddiant cyffredinol, gyda bwrsariaeth o hyd at £100 i bob sesiwn.

Eleni, o ran cofrestru ar gyfer CiLCA cynyddwyd gwerth y fwrsariaeth i dalu am y gost lawn o gofrestru (£350) a chynyddwyd y gyllideb ar gyfer hyn i £4,000. Am y tro cyntaf, mae'r cyllid wedi'i ymrwymo'n llawn gydag 14 o fwrsariaethau CiLCA yn cael eu hawlio; 6 gan gynghorau â throsiant wedi'i gyllidebu o £40,000 neu lai, ac 8 gan gynghorau â throsiant wedi'i gyllidebu o rhwng £40,001 a £100,000. Yn sgil hynny, fe wnaethom gadarnhau ym mis Rhagfyr y byddai cynnydd o £15,000 yn y cyllid sydd ar gael i gefnogi'r cynllun hwn.

O ran cynghorwyr, mae'r bwrsariaethau ar gael ar gyfer pob cyngor sy'n bodloni'r maen prawf o incwm wedi'i gyllidebu o £40k neu lai, p'un a ydynt yn aelodau o Un Llais Cymru ai peidio. Ac eithrio yn 2017-18 (pan gynhaliwyd etholiad), nid yw'r grant bwrsariaeth sydd ar gael erioed wedi'i ddefnyddio'n llawn. Yn 2017-18 cynyddwyd y gyllideb wreiddiol o £1,500 i £3,000 yn ystod y flwyddyn i gwrdd â'r galw cynyddol, a hawliwyd £2,265. Ar ôl hynny, mae'r gyllideb flynyddol wedi cynyddu; £3,000 ar gyfer 2018-19 (gyda £1,240 yn cael ei hawlio) a £4,000 yn 2019-20 (gyda £590 wedi'i hawlio hyd at ddiwedd Hydref 2019).

Caiff yr hyfforddiant ei ddarparu gan Un Llais Cymru yn bennaf, ond nid ydynt yn cadw cofnodion manwl o drosiant wedi'i gyllidebu'r cynghorau sy'n dilyn yr hyfforddiant, ar wahân i gofnodi a yw o dan y trothwy o £40k er mwyn bod yn gymwys i gael bwrsariaeth. Nid ydym yn gallu rhoi manylion, felly, am hyfforddiant ar gyfer cynghorau sydd â throsiant wedi'i gyllidebu o £40k i £100k (ac ni fyddent yn gymwys i gael cymorth bwrsariaethau o dan y meini prawf presennol). Mae'r tabl sy'n amgaeedig, fodd bynnag, yn nodi'r niferoedd cyffredinol a fanteisiodd ar yr hyfforddiant a gynigiwyd gan Un Llais Cymru a faint o blith y rhain a ddefnyddiodd y fwrsariaeth.

<i>Nifer</i>	2017-18	2018-19	2019-20 (tan Hyd 2019)
Cyfanswm Cynghorwyr sy'n aelodau a chynghorwyr nad ydynt yn aelodau sydd wedi derbyn hyfforddiant	1,853	1,458	345
O'r rheiny, Cynghorwyr y dyfarnwyd bwrsariaeth iddynt	113	59	20

Mae Un Llais Cymru yn darparu modiwlau e-hyfforddiant ac mae'r rhain wedi bod ar gael i bob cynghorydd, yn rhad ac am ddim, ers mis Mehefin 2019. Mae eu Grŵp Cynghori Cenedlaethol ar Hyfforddiant yn gyfrifol am sicrhau bod yr hyfforddiant ar-lein yn bodloni gofynion cynghorwyr. Yn anffodus, nid yw Un Llais Cymru yn gallu olrhain faint o bobl sy'n manteisio ar yr hyfforddiant hwn oherwydd ni all eu gwefan gyflawni hyn, felly nid ydym yn gallu darparu'r wybodaeth hon.

DATGANIAD YSGRIFENEDIG GAN LYWODRAETH CYMRU

TEITL	Cymorth ar gyfer Rheolaeth Ariannol a Llywodraethu yn y Sector Cynghorau Cymuned a Thref yng Nghymru yn 2020-21
DYDDIAD	12 Chwefror 2020
GAN	Julie James, Y Gweinidog Tai a Llywodraeth Leol

Mae cynghorau cymuned a thref yn rhan annatod o lywodraeth leol. Maent yn atebol yn ddemocrataidd ac yn gweithio ar y lefel fwyaf lleol i wella eu cymunedau.

Cyhoeddwyd adroddiad diweddaraf Archwilydd Cyffredinol Cymru, *Rheolaeth Ariannol a Llywodraethu - Cynghorau Tref a Chymuned 2018-19*, ar 5 Chwefror. Nodwyd yn yr adroddiad mai “dim ond 66% o'r holl archwiliadau yn 2018-19 oedd wedi cael eu cwblhau erbyn y terfyn amser statudol, sef 30 Medi 2019” ac yr “arweiniodd problemau arwyddocaol at gyhoeddi adroddiadau er budd y cyhoedd ar 12 o gynghorau”.

Rwyf eisiau sicrhau bod gan yr holl gynghorau yr offer sydd eu hangen arnynt i fodloni eu gofynion statudol ac i lywodraethu'n gryf er mwyn cefnogi eu cymunedau. Yn y cyfamser, mae nifer o gynghorau cymunedol yn ffynnu. Maent yn barod i gymryd cyfrifoldebau ychwanegol ac mae Bil Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) yn cynnig pwerau newydd i gynghorau cymwys, hy y Pŵer Cymhwysedd Cyffredinol.

I gydnabod y cymorth sydd ei angen, rwy'n rhyddhau hyd at £500,000 yn 2020-21 i gryfhau rheolaeth ariannol a llywodraethu ar draws y sector. Budd y buddsoddiad ychwanegol yn cael ei wneud ar ben y cymorth cyffredinol blynyddol sy'n cael ei roi i'r sector gan Lywodraeth Cymru. Bydd yn adlewyrchu'r meysydd perthnasol y mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwmo i weithredu arnynt yn dilyn adroddiad y Panel Adolygu Annibynnol ar Gynghorau Tref a Chymuned yng Nghymru.

Rwyf wedi gofyn i fy swyddogion fynd ati ar unwaith i weithio gyda'n partneriaid yn Un Llais Cymru, y Gymdeithas ar gyfer Clercod Cynghorau Lleol a Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru i ddatblygu cynigion creadigol ar gyfer pecyn cymorth i roi hwb i'r seilwaith llywodraethu ar draws y sector. Prif nodau'r gwaith hwn fydd rhoi hwb tymor byr i hyfforddiant a chymorth i glercod a chynghorwyr, a datblygu dull hunanwella cynaliadwy ar gyfer cynghorau ar y cyd â'n phartneriaid. Ein nod yw magu hyder yn nhrefniadau llywodraethu cynghorau a gosod sylfaen gadarn ar gyfer y dyfodol.

Yn y tymor hwy, rwyf eisiau gweithio gyda'r cynghorau cymuned a thref a'n partneriaid i ddatblygu cynigion cynaliadwy ar gyfer gwella'r seilwaith llywodraethu a'r cymorth a roddir i'r sector, yn seiliedig ar ganfyddiadau'r adolygiad annibynnol. Rwy'n gobeithio ymgynghori'n ehangach ar y cynigion hyn erbyn diwedd y flwyddyn.

Yn y cyfamser, rwy'n annog pob cyngor i ystyried cryfhau ei drefniadau ar gyfer rheolaeth ariannol a llywodraethu drwy fanteisio ar y cyfleoedd ychwanegol a fydd ar gael yn 2020-21.

Eitem 2.3

Cyfarwyddwr Cyffredinol Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol/
Prif Weithredwr GIG Cymru
Grŵp Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol

Director General Health and Social Services/
NHS Wales Chief Executive
Health and Social Services Group

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Nick Ramsay AC
Cadeirydd
Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus
Cynulliad Cenedlaethol Cymru
Bae Caerdydd
Caerdydd
CF99 1NA

10 Chwefror 2020

Annwyl Mr Ramsay

Rheoli Meddyginiaethau

Rwy'n ymateb i lythyr diweddar y Cadeirydd dros dro dyddiedig 14 Ionawr a ofynnodd am wybodaeth ynghylch cynnydd ar nifer o argymhellion a wnaed yn adroddiad y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus ar Reoli Meddyginiaethau.

Cyfeiriodd at lythyrau blaenorol a ofynnodd am ddiweddariadau at feysydd penodol. Er fy mod yn ystyried bod fy ymatebion cynharach wedi rhoi sylw i'r rhain, rwy'n rhoi diweddariad arall gan fod cynnydd pellach wedi bod mewn rhai meysydd ers hynny.

Gofynnodd y llythyr am fentrau ar gyfer gwella systemau presgripsiynau amlroddadwy a lleihau gwastraff. Rhoddwyd sylw i'r rhain yn ein hymatebion i Argymhellion 2 a 12 sydd bellach wedi cau fel y cynghorwyd y Pwyllgor. Cyfrifoldeb y byrddau iechyd ydyw nawr i roi'r camau ar waith mewn ymateb i'r canllawiau ar bresgripsiynau amlroddadwy a ddarperir gan Ganolfan Therapiwteg a Thocsicoleg Cymru Gyfan.

Serch hynny, efallai y bydd gan y Pwyllgor ddiddordeb mewn gweld gwaith a wnaed gan Gwelliant Cymru a gefnogodd tua 35 o bractisau ledled Cymru i nodi a gwneud gwelliannau i'w prosesau presgripsiynau amlroddadwy. (Atodiad)

Q exchange Repeat
Prescribing Report v1a

Roedd **argymhelliad 10** yn canolbwyntio ar wella'r broses o storio meddyginiaethau. Yn eich llythyr, nodwyd "nad yw'r canllawiau newydd y gwnaed addewid yn eu cylch wedi'u cyhoeddi eto". Cynhaliwyd adolygiad o hysbysiad diogelwch cleifion [PSN030](#) yn 2018. Daeth yr adolygiad hwn i'r casgliad bod safonau ar gyfer storio meddyginiaethau a nodir yn yr hysbysiad yn parhau'n gyfredol. Ategir hyn gan y ffaith bod llawer ohono wedi'i gynnwys

BUDDSODDWR | INVESTORS
MEWN POBL | IN PEOPLE

Parc Cathays • Cathays Park
Caerdydd • Cardiff
Cyfeirnod: BUDDSODDWR MEWN POBL
Cyfeirnod: 22
CF10 3NQ

Ffôn • Tel
Andrew.Goodall@lyw.cymru
Gwefan • website: www.lyw.cymru

yn [nghanllawiau proffesiynol y Gymdeithas Fferyllol Frenhinol ar drin meddyginiaethau yn ddiogel](#), a gyhoeddwyd yn ddiweddarach yn 2018. Mae hysbysiad diogelwch cleifion PSN030 yn nodi safonau clir ar gyfer storio ym mhob adeilad newydd a manau a adnewyddir lle caiff meddyginiaethau eu storio'n arferol. Serch hynny, pan nad oes gwaith adnewyddu sylweddol wedi'i drefnu ar gyfer manau storio meddyginiaethau sydd eisoes yn bodoli, daeth yr adolygiad i'r casgliad y byddai cyngor ar sut y gellid rhoi'r hysbysiad ar waith yn cefnogi byrddau iechyd ac ymddiriedolaethau'r GIG i flaenoriaethu buddsoddiad mewn gwelliannau. Ers hynny, mae gwaith yn mynd rhagddo i ddatblygu a threialu asesiad risg safonol i gefnogi sefydliadau'r GIG i nodi'r gwelliannau i storio sydd â'r flaenoriaeth bennaf. Bydd camau olaf treialu'r asesiad risg yn cael eu cwblhau'n fuan ac unwaith y mae canfyddiadau'r adolygiad wedi'u rhoi at ei gilydd, bydd yn cael ei gyhoeddi nes ymlaen eleni ynghyd â hysbysiad diwygiedig.

Gofynnodd y llythyr hefyd am dystiolaeth bod gwaith cadarnhaol at ddibenion nodi dangosyddion mewn perthynas â gwella costau ac ansawdd yn arwain at welliannau gwirioneddol ar lawr gwlad. Fe gofiwch y gwnaeth ein hymateb i **argymhelliad 1** yn adroddiad y Pwyllgor nodi nad oeddem yn ystyried mai adroddiad blynyddol ychwanegol a gyhoeddir gan Lywodraeth Cymru oedd y ffordd fwyaf priodol o gyflawni amcanion y Pwyllgor. Yn hytrach, gwnaethom nodi y "*byddwn yn gofyn i Grŵp Strategaeth Meddyginiaethau Cymru Gyfan (AWMSG) gynnal gwaith i lywio a datblygu ei adroddiad blynyddol cyfredol ac adrodd chwarterol ar gynnydd yn erbyn dangosyddion rhagnodi cenedlaethol i sicrhau bod y cynnwys a'r fformat yn fwy perthnasol a hygyrch i aelodau Bwrdd cyrff y GIG.*"

Yn fy niweddariad ym mis Rhagfyr 2019, nodais fod yr [adroddiadau](#) wedi'u cyhoeddi ar wefan Uned Cymorth Presgripsiynu Dadansoddol Cymru. Fel y nodwyd, yn eu llythyr at Brif Weithredwyr, dywedodd y Prif Swyddog Fferyllol a'r Dirprwy Brif Swyddog Meddygol mai cyfrifoldeb y byrddau iechyd ydoedd nawr i adolygu a chymryd unrhyw gamau angenrheidiol mewn ymateb i'r data hwn.

Wrth ymateb i'r llythyr, fodd bynnag, gofynnais i Uned Cymorth Presgripsiynu Dadansoddol Cymru lunio adroddiad byr sy'n amlinellu ystod o welliannau clir i ddangosyddion dethol ar draws GIG Cymru. Darperir yr adroddiad hwn yn Atodiad A.

Yn olaf, cyfeiriodd yr ohebiaeth at ragnodi electronig. Fel yr wyf wedi'i ddweud o'r blaen, mae disgwyl i'r costau cyfalaf sy'n gysylltiedig ag e-ragnodi fod yn sylweddol, ac y byddai angen eu blaenoriaethu dros fuddsoddiadau eraill. Hyd yma, y flaenoriaeth oedd bwrw ymlaen â'r achos busnes ar gyfer System Fferylliaeth a Rheolaeth Meddyginiaethau, a oedd yn fwy datblygedig, ac mae'n dda gennyf roi gwybod ichi y cafodd ychydig dros £3.1m o gyllid cyfalaf ei gymeradwyo gan y Gweinidog cyn y Nadolig. Mae hyn nawr yn paratoi'r ffordd i adnoddau Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru gael eu cyfeirio at ddatblygu'r achos busnes ymhellach ar gyfer rhagnodi electronig mewn gofal eilaidd ac edrychwn ymlaen at gael hwnnw'n fuan.

Cadarnhaf hefyd bod opsiynau ar gyfer system ragnodi electronig mewn gofal sylfaenol yn cael eu llunio ac rwyf wedi'i gwneud yn glir fy mod yn disgwyl i hon fod yn flaenoriaeth i'r awdurdod iechyd arbenigol newydd yr ydym yn ei sefydlu i arwain camau gweithredu cenedlaethol ar drawsnewid digidol.

Yn gywir

Tudalen y pecyn 23

Dr Andrew Goodall

cc: Andrew Evans, Prif Swyddog Fferyllol, Llywodraeth Cymru
Blwch Postio CGU
Blwch Postio'r Cabinet

Improvements in selected indicators within NHS Wales

Low Priority for Funding

The aim of the **Low Priority for Funding in NHS Wales** initiative is to minimise the prescribing of medicines that offer a limited clinical benefit to patients and where more cost-effective treatments *may be* available. Five medicines were identified for the purposes of the first phase of this initiative (October 2017), with an additional four medicines included in the second phase (December 2018). When comparing 2018-2019 to 2017-2018, all health boards are showing an actual saving for the nine low priority for funding medicines. This equates to a total decreased expenditure across health boards in Wales of £1,119,856, a 19% difference in spend when compared to 2017-2018.

For all of the medicines within phase 1 of the initiative, a statistically significant decrease in overall prescribing was reported in the Journal of the Royal Society of Medicine. This decrease was in contrast to the prescribing pattern observed within England (albeit based on a slightly different group of medicines).

Co-proxamol was withdrawn in 2005 due to significant concerns around its safety. Death from co-proxamol overdose occurs rapidly; the risk of dying after co-proxamol overdose is nearly 30 times that for paracetamol. Despite this significant safety issue and its unlicensed status, co-proxamol prescribing has continued to occur. However following a joint health professional letter by the Chief Medical Officer and Chief Pharmaceutical Officer in 2017; and the endorsement by the All Wales Medicines Strategy Group to include co-proxamol in the first phase of the Low Priority for Funding initiative, in 2018-2019 prescribing across Wales decreased by over 60% in comparison to 2017-2018.

National Prescribing Indicators

Biosimilars

The purpose of the biosimilar National Prescribing Indicator (NPI) is to ensure the prescribing of biological medicines supports cost-effective prescribing in Wales. All health boards/trust are showing an actual year to date saving on spend for five selected biological medicines combined, when compared with the equivalent period of the previous year. For 2018-2019 this equates to an actual decreased expenditure across health boards/trust in Wales of £6,538,586, a 15% difference in spend when compared to 2017-2018.

Hypnotics and anxiolytics

There has been concern with regard to the high level of hypnotic and anxiolytic prescribing in NHS Wales, with the substance misuse strategy of the Welsh Government, *Working together to reduce harm*, calling for the reduction of inappropriately prescribed benzodiazepines. In quarter 4 2018-2019 hypnotic and anxiolytic prescribing across Wales decreased by 7.61% for the quarter ending March 2019 compared with the equivalent quarter of the previous year. This continues the downward trend in line with the aim of this NPI.

Tramadol

The unique dual-action pharmacological profile of tramadol increases the risk of adverse effects seen in overdose. Recent data for Wales reports that the number of deaths related to tramadol has more than doubled, from six deaths in 2017 to 14 deaths in 2018. This concerning increase highlights the need for appropriate use and review of tramadol. Across

Wales, prescribing of tramadol was 9.42% lower in the quarter ending March 2019, than in the equivalent quarter of the previous year. This also continues a downward trend in line with the aim of this NPI.

Welsh Analytical Prescribing Support Unit (WAPSU)

January 2020

**Opportunity Costing:
Repeat prescribing – redesign through
co-design**

Progress Report

December 2019

By

Paul Gimson & Andy Ware

#Qexchange

Paul Gimson @pgimmo

Andy Ware @Acrware

Brian Makusha @BrianMakusha

Acknowledgements

The opportunity costing methodology developed by

- Matt Wyatt, Improvement Advisor
- Sion Charles, Bevan Commission
- Professor Nick Rich, Swansea University

Background

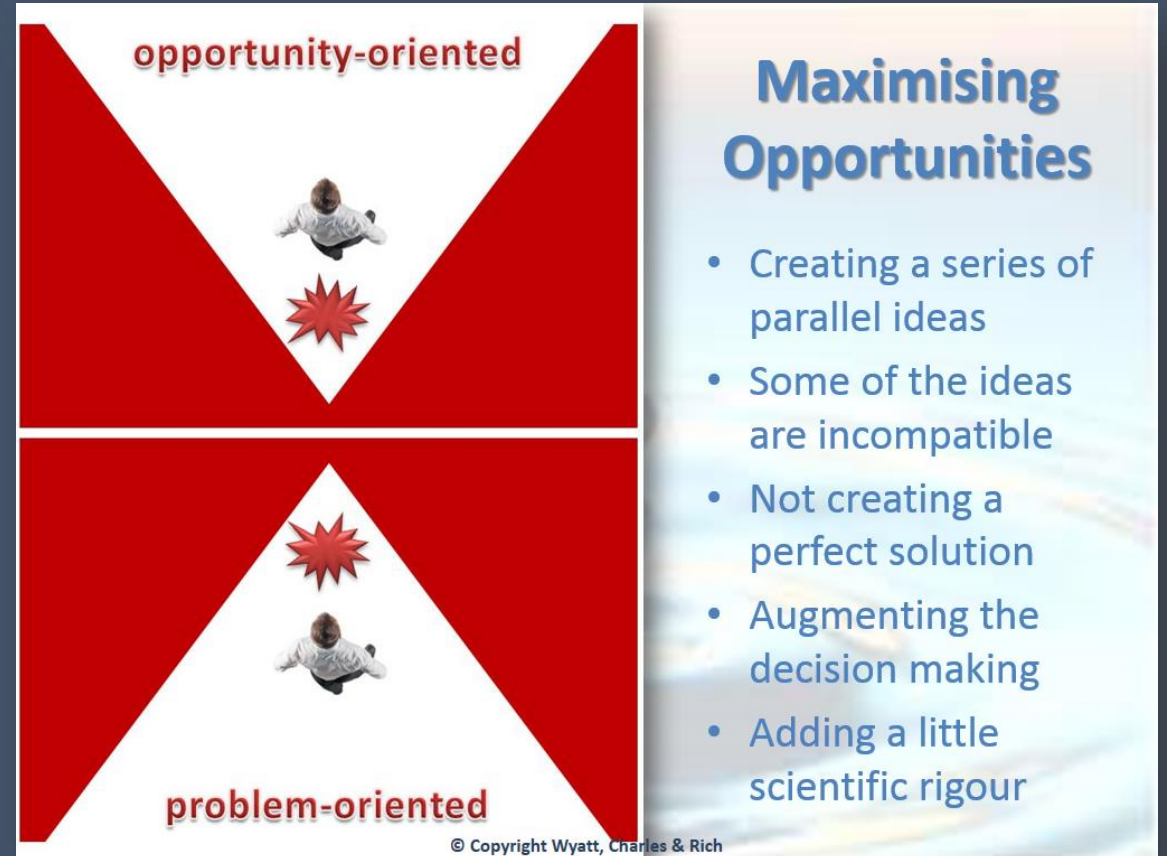
- Repeat prescriptions account for 80% of all prescriptions in primary care. In 2015/16 over 79 million prescriptions issued from GP practices in Wales at a cost of £593Million.
- Repeat Prescribing was identified by our Community of Practice for GP Practice Pharmacists as the No. 1 issue they would like help with.
- The system is inherent with failure demand and is a system struggling to cope with increased demand (39% over the last 10 years) due to a growing population using medication for chronic medical conditions
- Previous work by the project lead and by 1000Lives has shown huge variation in repeat prescribing processes. One-size-fits-all approaches haven't worked in the complex adaptive system of primary care.
- Our experience of working in primary care has shown helping being to understand and redesign their own systems can be effective.
- Use of a method known as 'Opportunity Costing' (developed by Professor Nick Rich of Swansea University, Matt Wyatt of 1000Lives and Sion Charles, Deputy Director of the Bevan Commission) was showing promise in primary care
- The aim of this project was to apply the methodology specifically to repeat prescribing in primary care

Opportunity Costing

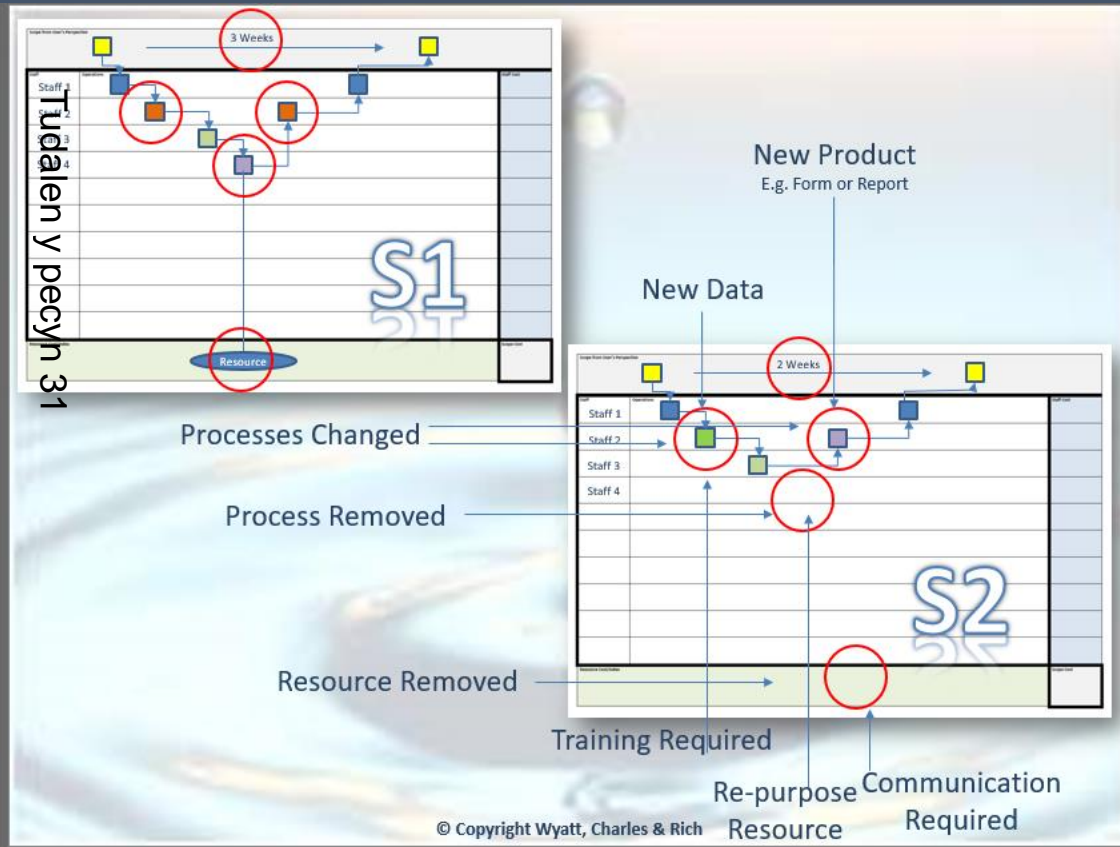
Tudalen y pecyn 30

- An 'Opportunity Oriented' method designed to help participants understand their own context and change it
- Opportunity costs are those costs that fall around the margin of work and resource usage where more effective, efficient or less wasteful processes can be developed to streamline services or process flow
- The costs identified may not be hard cash savings but they represent real opportunities to make better use of resources to achieve more
- A team base approach is advocated to understanding and changing your own system – always viewed from the 'customers' (usually the patients) perspective
- It is important that the workshops are undertaken by staff who 'touch' the work so that delegates are mapping 'work as done' rather than 'work as imagined'
- A practice based project supported by a one-day workshop for practice staff

Opportunity Costing – examples of tools used

Swim Lane Mapping

A3 used to manage project

1. Title & Team	
2. Scope	
3. Current Swim Lane	6. Future Swim Lane
4. Analysis	Planning
5. Goals	8. Measures

The A3 template is a large sheet of paper divided into eight numbered sections. The word 'The A3' is written in large, white, outlined letters across the center of the template.

© Copyright Wyatt, Charles & Rich

Overview

- Bespoke workshop designed, organised and promoted through primary care across Wales
- 6 workshops held across Wales (include a bespoke workshop for 'managed GP practices') with over 100 attendees
- 6 bespoke workshops at individual practices
- Approximately 35 practices supported
- Average workshop evaluation score – 4.2 (out of 5)
- Our journey described in a number of blogs for the Q Network and through the twitter hashtags #opportunitycosting & #repeatprescribing #qexchange

Tudalen y pecyn 32

<https://q.health.org.uk/blog-post/repeat-prescribing-through-co-design-a-q-exchange-project-update/>

<https://q.health.org.uk/blog-post/repeat-prescribing-through-co-design-update-2/>

TOTAL OPPORTUNITY COSTS IDENTIFIED;
£1,832,505.93

Improvements

Delegates were asked 'What is the first change you plan to make?'

“Redevelop the role of the pharmacy technician”

“Promote the use of ‘My Health Online’ (online prescription ordering)”

“Alter timings of prescription deliveries from the pharmacy”

“Train administration staff and develop a protocol to allow decisions regarding patients that need medicines review and bloods”

“Train administration staff to deal with simple prescription queries in order to release pharmacist's time for medication reviews”

“Give prescribing clerk more responsibility to free up receptionist and phone lines”

“Discuss plan for potential savings with other GP partners”

“Start the process of medication review at 11 out of 12 issues rather than 12/12”

“Set up clinical recalls for birth months and recalls for 10 months”

“Use the swim lane map in team meetings to map current processes”

“Identify patients who are on repeat prescribing systems but not on chronic disease registers”

Learning

- Opportunity costing / swim-lane mapping is an effective improvement tool in the complex and distributed system that is primary care
- Changes made through this process are not necessarily transferrable to other practices – but the methodology is
- Some practices struggled to implement changes outside of the workshop as insufficient coaching support was available – if this were to be repeated we would build in resource for more follow up support
- The workshops were most effective when a spread of the team attended (at least 1 practice pharmacist, 1 GP and 1 prescribing clerk). This was not always possible and the benefits to lone attendees was lessened
- The in-practice method supported by follow up coaching is probably a more effective method but requires more resource in terms of training time and facilitated support
- The programme helped us to develop the role of ‘Practice Facilitators’ – described here in a blog for the Q network; <https://q.health.org.uk/blog-post/i-am-not-an-expert-but/>

Next Steps

- Working with Swansea University and creators of the opportunity costing methodology to write up & evaluate the programme
- Programme and lessons learnt shared at the Improvement Cymru national conference
- The OC method and lessons learnt will form part of the new 'Improvement Cymru Medicines Safety Programme'
- Specific learning relating to repeat prescribing will be shared through the PIPCOP – our Community of Practice for Practice Pharmacists (initially supported through a separate bid from The Health Foundation)
- The role of the practice facilitator has been accepted as a model by a number of Directors of Primary Care in Wales, and is the subject of three 'pacesetter' bids to test out the role in practice. If the bids are successful this role will form part of the recommendations from the Welsh Strategic Programme for Primary Care. We anticipate supporting those in the role to improve repeat prescribing (and more besides) using the lessons learnt from this programme
- Our learning will continue to be shared with the Q Network and be fed into the soon to be developed 'Q Lab Cymru' (<https://q.health.org.uk/blog-post/a-new-improvement-lab-in-wales/>)

The Q Improvement Lab

The Q Improvement Lab brings people and organisations together to explore, develop and test ideas to make progress on health and care challenges.

Final Thoughts...

- The Q Exchange funding helped us to devote time and to fund workshops that would otherwise have not been possible
- It allowed us to try out a methodology that was outside of the usual improvement orthodoxy
- The programme has not only supported improvement in repeat prescribing but has helped us to develop a new role that if successful could have massive benefits for improvement in primary care
- Primary Care is so large and complex that traditional methods of improvement developed in industry and hospital may not be effective. It is important therefore that methods such as this are tested in order to be able to offer support that works
- The programme has been successful in supporting a large number of GP practices to improve their repeat prescribing and therefore medicines safety. Future efforts will focus on providing the learning '*in situ*' supported by practice facilitation and communities of practice to share learning.

Eitem 24

Grŵp yr Economi, Sgiliau a Chyfoeth Naturiol
Economy, Skills and Natural Resources Group

Cyfarwyddwr Cyffredinol – Director General

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Nick Ramsay AC
Cadeirydd
Y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus

11 Chwefror 2020

Annwyl Gadeirydd

Caffael Cyhoeddus

Diolch am eich llythyr dyddiedig 14 Ionawr am yr effaith bosibl a gaiff unrhyw dariffau yn y dyfodol, yn deillio o Brexit, ar y broses gaffael.

Mae trawsnewid yr UE wedi creu darlun cymhleth o ran y tariffau posibl a'r goblygiadau ar gyfer caffael. Rydym wedi gweithio gyda Llywodraeth y DU i ddeall y goblygiadau ble bynnag y bo hynny'n bosib.

Yr Adran Masnach Rhyngwladol sydd â chyfrifoldeb yn y pen draw dros benderfynu ar dariffau, gan gynnwys amserlen y tariffau dros dro a gafodd ei chyhoeddi fis Hydref y llynedd. Bu i'r drefn tariffau dros dro ryddhau canran fawr o'r tariffau ar gyfer mewnfario i'r DU. Ar yr un pryd, rydym wedi bod mewn cysylltiad agos â'r Adran Masnach Rhyngwladol ynghylch y datblygiadau a fu o ran diogelu cytundebau parhad masnach, gyda gwledydd sydd â chytundeb â'r UE ar hyn o bryd.

Bu swyddogion Llywodraeth Cymru yn cydweithio â'u swyddogion cyfatebol yn Lloegr, yr Alban a Gogledd Iwerddon ynghylch deall a rheoli effaith unrhyw dariffau mewnfario newydd. Bydd y tariffau yn parhau i gael eu monitro rhag ofn y bydd newidiadau yn y dyfodol. Buaswn yn hapus i roi'r newyddion diweddaraf i'ch Pwyllgor mewn gohebiaeth pan a ble y bydd newidiadau perthnasol yn y maes hwn.

Dymuniadau da.

Yn gywir

Andrew Slade
Cyfarwyddwr Cyffredinol
Yr Economi, Sgiliau a Chyfoeth Naturiol

Parc Cathays/Cathays Park
Caerdydd/Cardiff
CF10 3NQ

Cyfarwyddwr Cyffredinol Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol/
Prif Weithredwr GIG Cymru
Grŵp Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol

Director General Health and Social Services/
NHS Wales Chief Executive
Health and Social Services Group

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Nick Ramsay AC
Cadeirydd
Y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus
Cynulliad Cenedlaethol Cymru

Ein cyf:

11 Chwefror 2020

Annwyl Mr Ramsay

Gwasanaethau digidol ym maes iechyd a gofal yng Nghymru

Diolch i chi am eich llythyr, ac am ddi-ddordeb parhaus y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus yn y datblygiadau digidol, data a thechnoleg sy'n digwydd ym maes iechyd a gofal yng Nghymru. Rydych yn gofyn ynglŷn â *Fy Iechyd Ar-lein*, ymddiswyddiad Andrew Griffiths, hynt y gwaith o recriwtio Prif Swyddog Digidol ar gyfer iechyd a gofal yng Nghymru, a rolau'r Prif Swyddog Gwybodaeth Glinigol a'r Prif Swyddog Safonau Technoleg.

Fy Iechyd Ar-lein

O ran *Fy Iechyd Ar-lein*, mae Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru wedi nodi bod pedwar trynewid posibl rhwng y ddwy system a ddefnyddir gan feddygon teulu yng Nghymru. Mae system *Vision* yn caniatáu trosglwyddo data cleifion yn awtomatig, felly os bydd claf yn cael ei drosglwyddo i feddyg teulu sy'n defnyddio *Vision* o'r naill system neu'r llall, bydd yn bosibl trosglwyddo ei wybodaeth heb fod angen creu cyfrif newydd. Nid yw'r opsiwn hwn ar gael gan system *EMIS*, felly os yw'r feddygfa y mae'r wybodaeth yn cael ei hanfon ati yn defnyddio *EMIS*, bydd angen creu cyfrif newydd hyd yn oed os yw'r anfonwr yn defnyddio *EMIS* hefyd.

Mae Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru wrthi'n gweithio gyda Byrddau Iechyd a meddygfeydd yng Nghymru i sefydlu contract(au) newydd gyda darparwyr y system meddyg teulu, a byddant yn gweithio gyda'r darparwyr i gael gwared ar y gwahaniaethau yn y dyfodol. Yr ateb ar gyfer y tymor hir yw gwahanu system cofrestru cleifion y GIG yng Nghymru oddi wrth y system cofnodion iechyd a gofal electronig. Mae hyn yn rhywbeth sydd

wedi ei gynnwys yng nghwmpas Gwasanaeth Dilysu Porthol Cleifion arfaethedig a fydd yn caniatáu i gleifion ddewis y dechnoleg sy'n gweithio orau iddynt o ran edrych ar eu cofnodion ac ymwneud â gwasanaethau iechyd a gofal. Darparu gwasanaethau ar gyfer cleifion yw un o'r pum blaenoriaeth ddigidol a nodwyd yn natganiad y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol ar 30 Medi 2019. Mae fy swyddogion yn gweithio gyda holl sefydliadau'r GIG yng Nghymru i sicrhau bod cyllid digidol ar gyfer y flwyddyn ariannol nesaf yn cyflawni amcanion y pum thema strategol.

Cyfarwyddwr Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru

Yn fuan ar ôl gwrandawriad y Pwyllgor, cyhoeddodd Andrew Griffith y byddai'n rhoi'r gorau i'w rôl fel Cyfarwyddwr Gwasanaeth Gwybodeg y GIG, a hynny ddiwedd mis Rhagfyr. Gan nad oedd wedi cyhoeddi hynny'n ffurfiol, nid oedd yn briodol iddo ei gyhoeddi ymlaen llaw mewn cyfarfod o'r Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus. Cafodd y prosesau arferol a phriodol eu defnyddio i roi gwybod i'r staff a'r cyhoedd fod Andrew wedi penderfynu rhoi'r gorau i'w swydd.

Rwyf wedi cytuno mai Helen Thomas fydd Cyfarwyddwr dros dro Gwasanaeth Gwybodeg y GIG nes bod yr Awdurdod Iechyd Arbennig newydd yn cael ei greu, a bod Prif Swyddog Gweithredol newydd yn cael ei benodi drwy gystadleuaeth deg ac agored. Mae Helen wedi bod yn Gyfarwyddwr ar Wasanaeth Gwybodeg GIG Cymru yn y gorffennol, ac rwy'n gwbl hyderus o ran ei gallu i arwain y sefydliad drwy'r newidiadau a fydd yn digwydd yn ystod y misoedd nesaf.

Prif Swyddog Digidol

Rydych wedi ceisio eglurder ynghylch y gwahaniaeth rhwng rôl y Prif Swyddog Digidol, a rolau'r Prif Swyddog Gwybodaeth Glinigol a'r Prif Swyddog Safonau Technegol a fyddai'n adrodd i'r person hwnnw.

Bydd cylch gwaith y Prif Swyddog Digidol ar gyfer iechyd a gofal yn ymwneud â'r system gyfan o ran arwain y gwaith o gyflwyno newidiadau digidol yn gyflym ac ar raddfa fawr ar draws gwasanaethau iechyd a gofal yng Nghymru. Bydd y Prif Swyddog Digidol hwn ar gyfer Iechyd a Gofal yn diffinio gwasanaethau a safonau cenedlaethol, fel rhan o'r broses o symud at saernïaeth ddigidol agored, ar draws yr holl systemau digidol. Bydd yn llywio'r gwaith trawsnewid o fewn gwasanaethau clinigol drwy sicrhau bod newidiadau digidol yn cael eu hystyried yn gynnar oherwydd eu nodweddion galluogi allweddol. Bydd y Prif Swyddog Digidol yn gweithredu mewn modd rhagweithiol drwy roi cyngor ar strategaeth ddigidol y dyfodol i Lywodraeth Cymru ac arweinwyr systemau, gan weithredu hefyd fel arweinydd proffesiynol ar gyfer y gweithlu digidol, data, a thechnoleg ac fel hyrwyddwr ym maes iechyd a gofal digidol yng Nghymru.

Mae rôl y Prif Swyddog Digidol yn rôl amser llawn, a bydd yn Gyfarwyddwr o fewn Awdurdod Iechyd Arbennig arfaethedig Gweithrediaeth y GIG. Bydd y Prif Swyddog Digidol yn cael ei gefnogi gan strwythur llywodraethu sydd ag elfennau cynghori, darparu sicrwydd, a chyflawni, yn ogystal â chymorth gan dimau cyflawni arbenigol. Bydd yn gweithio'n agos â rhanddeiliaid allweddol eraill ar draws Cymru a'r DU, gan gynnwys Prif Swyddogion Digidol eraill o fewn gwasanaeth cyhoeddus Cymru yn ehangach.

Bydd Prif Swyddog Gwybodaeth Glinigol Cymru yn cynrychioli anghenion a barn yr holl grwpiau o staff clinigol mewn perthynas â data digidol a'r strategaeth dechnoleg, gan arwain y gwaith o ymgysylltu â chlinigwyr ledled Cymru a sicrhau bod y llais clinigol yn cael ei glywed. Bydd y Prif Swyddog Gwybodaeth Glinigol yn gyfrifol am roi cyngor ar lywodraethu gwybodaeth glinigol ac anghenion data clinigol i'r Prif Swyddog Digidol. Bydd yn cadeirio Fforwm Gwybodeg Glinigol Cymru, a fydd yn rhoi cyngor ac arweiniad ar strategaeth glinigol i'r Prif Swyddog Digidol, gan wneud argymhellion ynglŷn â blaenoriaethau clinigol a gweithredol. Bydd Prif Swyddog Gwybodaeth Glinigol Cymru yn gweithio gyda Phrif Swyddogion Gwybodaeth Glinigol byrddau ac ymddiriedolaethau ieuchyd fel rhwydwaith sy'n gallu sicrhau bod y safonau gwybodaeth glinigol priodol ar waith ar draws pob maes, o wasanaethau gofal cymunedol i leoliadau gofal aciwt.

Bydd y Prif Swyddog Safonau Technoleg yn arwain y gwaith o weithredu argymhellion yr adolygiad o saernïaeth ddigidol, gan gynnwys rhoi cyngor arbenigol ar safonau technegol a saernïaeth y system i'r Prif Swyddog Digidol. Bydd y Prif Swyddog Safonau Technoleg yn datblygu systemau cymhellion a sicrwydd i gyflymu'r broses o fabwysiadu'r safonau a sicrhau cydymffurfedd â'r saernïaeth genedlaethol. Bydd y Prif Swyddog Safonau Technoleg yn gweithio'n agos gyda Swyddogion Gwybodaeth Glinigol ac arweinwyr technegol ar draws GIG Cymru i sicrhau bod y GIG yng Nghymru yn trosglwyddo i saernïaeth system genedlaethol, sy'n seiliedig ar blatfform agored, safonau agored, a data cydgysylltiedig diogel.

Rwy'n gobeithio bod hyn yn darparu tystiolaeth glir i'r Pwyllgor nad yw'r rolau'n gorgyffwrdd, ond yn hytrach bod iddynt linellau penderfynu a gweithredu pendant a di-dor.

Mae swyddogion wedi datblygu manyleb lawn ar gyfer rôl y Prif Swyddog Digidol. Mae'r gwerthusiad o'r disgrifiad swydd hwnnw wedi dangos y bydd penodi Prif Swyddog Digidol yn dibynnu ar sefydlu Awdurdod Iechyd Arbennig arfaethedig Gweithrediaeth y GIG, a fydd yn lletya'r rôl. Fel y nododd y Pwyllgor, mae'n bwysig bod y rôl yn denu ymgeiswyr cryf ac felly mae angen cael y sicrwydd priodol ynglŷn â'r trefniadau lletya. Rwyf wedi gofyn i swyddogion ymchwilio i opsiynau eraill ar gyfer lletya swydd y Prif Swyddog Digidol yn y cyfamser, er mwyn inni allu bwrw ymlaen â'r broses recriwtio cyn gynted ag y bo modd.

Yn gywir

Dr Andrew Goodall CBE

Eitem 3

Yn rhinwedd paragraff(au) vi o Reol Sefydlog 17.42

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

Ymchwiliad y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus i effeithiolrwydd Awdurdodau Cynllunio Lleol yng Nghymru

Papur cwmpasu

Trosolwg

- [Fy rôl](#)
- [Tueddiadau yn fy ngwaith achos cynllunio a rheoli adeiladu](#)
- [Themâu sy'n codi yn fy ngwaith achos](#)
- [Gwasanaethau cynllunio a lefel adnoddau](#)
- [Atodiad: enghreifftiau o waith achos cynllunio mae fy swyddfa yn delio â nhw](#)

Fy rôl

Yn fy ngwaith fel Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru, rwy'n ymchwilio i gwynion a wneir gan aelodau o'r cyhoedd sy'n credu eu bod wedi dioddef caledi neu anghyfiawnder drwy gamweinyddu neu fethiant gwasanaeth gan gorff yn fy awdurdodaeth sydd, i bob pwrpas, yn cynnwys yr holl sefydliadau sy'n darparu gwasanaethau cyhoeddus sydd wedi'u datganoli i Gymru. Mae'r rhain yn cynnwys y canlynol:

- llywodraeth leol (cynghorau sir a chynghorau cymuned)
- y Gwasanaeth Iechyd Gwladol (gan gynnwys meddygon teulu a deintyddion)
- landlordiaid cymdeithasol cofrestredig (cymdeithasau tai)
- Llywodraeth Cymru, ynghyd â'r cyrff y mae'n eu noddi.

Rwyf hefyd yn gallu ystyried cwynion am wasanaethau gofal lliniarol a gofal cymdeithasol sydd wedi'u hariannu neu eu trefnu'n breifat a, mewn rhai amgylchiadau penodol, agweddau ar ofal iechyd sydd wedi'i ariannu'n breifat.

Tueddiadau yn fy ngwaith achos cynllunio a rheoli adeiladu

Mae'r cwynion am wasanaethau cynllunio a rheoli adeiladu sy'n cyrraedd fy swyddfa yn cynrychioli tua un rhan o ddeg o gyfanswm y cwynion mae fy swyddfa yn delio â nhw – 9% yn 2018/19.

Mewn llawer o'r achosion hyn, mae'r awdurdodau lleol wedi gwrthod delio â chwynion am y broses gynllunio ar y sail eu bod nhw'n ymwneud â "phenderfyniadau sydd wedi cael eu gwneud yn briodol". Gall y rhai sy'n gwneud cais am ganiatâd cynllunio apelio i'r Arolygiaeth Gynllunio, ond mae gan bartïon eraill sy'n ymwneud â'r broses hawl i gwyno i'r awdurdod lleol perthnasol am y broses a ddilynodd wrth wneud unrhyw benderfyniad. Cafodd y mater ei godi gyda Swyddogion Monitro ledled Cymru ym mis Mawrth 2019 i bwysleisio'r pwynt nad oes modd i awdurdodau lleol ddatgan yn hyderus bod y penderfyniad yn "benderfyniad sydd wedi cael ei wneud yn briodol" heb yn gyntaf adolygu ei broses ac ymateb i unrhyw faterion a godwyd mewn cwyn.

Mae fy mhwerau yn gysylltiedig â'r broses gynllunio yn eithaf cyfyngedig. Pan fydd hawl i'r achwynydd apelio, yn gyffredinol does dim modd i mi ymchwilio i'r gŵyn. Felly, yn gyffredinol dydy materion sy'n cael eu cyfeirio ataf gan bobl sy'n gwneud cais am ganiatâd cynllunio ddim yn dod o fewn fy nghylch gwaith.¹ Hefyd, does dim modd i mi gwestiynu rhinweddau penderfyniad cynllunio oni bai fod tystiolaeth o gamweinyddu. Felly, mae fy ymchwiliadau'n canolbwyntio ar agweddau trefniadol o broses o wneud penderfyniadau awdurdod lleol. Hyd yn oed pan fyddaf yn dod o hyd i dystiolaeth o gamweinyddu sylweddol sydd wedi effeithio'n negyddol ar amwynder achwynydd, does gen i ddim pŵer i wrthdroi caniatâd cynllunio. Nod fy argymhellion yw sicrhau camau ar ran yr awdurdod lleol i unioni, hyd y bo modd, unrhyw anghyfiawnder sy'n deillio o fethiannau gweinyddol yr awdurdod. Dydw i ddim yn gallu ymchwilio i gwynion lle nad oes anghyfiawnder personol i'r achwynydd.

Mae'r cyfyngiadau hyn ar yr achosion y gallaf i ymchwilio iddynt yn golygu bod cyfran y cwynion am gynllunio a rheoli adeiladu sy'n destun ymchwiliad llawn y gymharol fach. Fodd bynnag, hoffwn dynnu sylw'r Pwyllgor at adroddiad budd y cyhoedd yn ymwneud â phrosesau cynllunio a gyhoeddwyd gan fy swyddfa ym mis

¹ Er enghriaft, o'r achosion cynllunio a rheoli adeiladu a gaewyd yn 2018/19, pennwyd bod 49% y tu hwnt i awdurdodaeth.

lonawr eleni. Byddaf yn cyfeirio at fy nghanfyddiadau yn nes ymlaen yn y papur hwn, ond mae crynodeb o'r adroddiad ar gael yn yr [Atodiad](#).

Themâu sy'n codi yn fy ngwaith achos

Ers mis Ebrill 2016, roedd tua hanner yr holl achosion yn ymwneud â chynllunio a rheoli datblygu a gyrhaeddodd fy swyddfa yn ymwneud ag ymdrin â cheisiadau cynllunio. Fodd bynnag, roedd y testun hwn gyfystyr â 60% o'm gwaith achos cynllunio a rheoli adeiladu yn 2018/19, cynnydd sylweddol o 45% a 46% yn y blynyddoedd blaenorol.

Roedd y themâu pwysig eraill a godwyd gan yr achwynwyr yn 2018/19 yn cynnwys datblygiad heb awdurdod (tua 13% ar gyfartaledd) a rheoli adeiladu (tua 6% ar gyfartaledd). Nid wyf wedi gweld newidiadau sylweddol yng nghyfran yr achosion hyn dros y blynyddoedd diwethaf.

Gallaf hefyd dynnu sylw at nifer o themâu mwy penodol sydd wedi'u nodi gan fy staff gwaith achos:

- Gwybodaeth ac ymgysylltiad

Nododd adroddiad yr Archwilydd Cyffredinol bryder ynghylch ansawdd yr wybodaeth a ddarperir i'r cyhoedd gan awdurdodau cynllunio lleol, ac ynghylch ansawdd yr ymgysylltiad â rhanddeiliaid ynghylch cynigion cynllunio a'u goblygiadau posibl. Mae fy staff wedi nodi pryderon ynghylch dulliau hysbysu annigonol neu anghyson ynghylch ceisiadau cynllunio i'r eiddo a effeithir, ac ynghylch eglurder a thryloywder trefniadau penodol ym mhob awdurdod cynllunio.

Mae'r gofynion yn gysylltiedig â cheisiadau cynllunio arferol yn caniatáu rhywfaint o ddisgresiwn i'r awdurdod cynllunio o ran sut y rhoddir cyhoedduswydd i geisiadau o'r fath, sy'n golygu ei bod hi weithiau'n anodd canfod a fethwyd â dilyn y broses gywir mewn achosion o'r fath.

Gweler [201706403](#) isod i weld enghreifftiau o'r thema hon yn fy ngwaith achos. Yn yr achos hwnnw, ac mewn un cynharach o lawer (200601750), roedd methiannau ar ran y Cyngor i roi cyhoedduswydd i geisiadau wedi arwain, o leiaf yn rhannol, at argymhelliad gennyf fod y Cyngor yn talu unrhyw ostyngiad i werth eiddo'r achwynydd yn unol ag asesiad Prisiwr

Dosbarth annibynnol, swm mawr iawn o bosibl.

- Gorfodi

Roedd adroddiad yr Archwilydd Cyffredinol yn nodi'r canfyddiad gan rai aelodau o'r cyhoedd nad yw camau gorfodi mewn achosion o dorri amodau cynllunio mor effeithiol ag y dylai fod, gyda rhai'n mynegi pryder bod datblygwyr yn 'chwarae' y system gynllunio. Yn sicr, gwelaf yn fy ngwaith achos cwynion yn ymwneud â gorfodi amodau ceisiadau cynllunio nad yw'r ymgeisydd wedi cydymffurfio'n llwyr â nhw maes o law, ac am fethu â gweithredu ar ddatblygiadau heb awdurdod. Mae fy rôl yn gyfyngedig mewn cwynion sy'n ymwneud â diffyg camau gorfodi, ond mae fy ngwaith achos yn awgrymu bod penderfyniadau cynllunio dilys ynglŷn â'r hyn sy'n fuddiol ac yn briodol i'w orfodi, yn gallu rhoi pwysau ar staff cynllunio a'r adnoddau staff cyfyngedig ar gyfer gorfodi.

Gweler [201800027](#), [201801745](#) a [201705212](#) i weld enghreifftiau o'r thema hon yn fy ngwaith achos diweddar.

- Oedi

Roedd adroddiad yr Archwilydd Cyffredinol hefyd yn nodi'r cyfnod o amser mae'n ei gymryd i gymeradwyo ceisiadau ac oedi annerbyniol. Ychydig iawn o achosion sy'n cyrraedd fy swyddfa ynghylch oedi o ran ymdrin â cheisiadau cynllunio. Mae'r broses hon yn cael ei rheoli gan amserlenni pendant ac os methir â chadw atynt mae gan yr ymgeiswyr hawl i apelio i'r Arolygiaeth Gynllunio. Fodd bynnag, gofynnir yn fwy aml i'm staff ystyried oedi honedig cyn cymryd camau gorfodi mewn achosion o dorri rheolaeth gynllunio (e.e. datblygiadau heb awdurdod).

Gweler [201903049](#), [201801745](#) a [201800027](#) isod i weld enghreifftiau o'r thema hon yn fy ngwaith achos diweddar.

Ar ben hynny, hoffwn dynnu sylw'r Pwyllgor at fy adroddiad budd y cyhoedd diweddar ([201900014](#)) ar ymchwiliad yn erbyn Cyngor Sir y Fflint. Roedd fy ymchwiliad wedi canfod nad oedd y Cyngor wedi cymryd camau priodol ac amserol i ymdrin â chwynion am gyfleuster golchi ceir a oedd yn achosi Niwsans Sŵn Statudol a chwistrellydd dŵr/cemegau a oedd yn torri rheolaeth gynllunio. Ar ben hynny, deuthum i'r casgliad nad oedd y Cyngor

wedi rhoi ystyriaeth briodol i hawliau'r unigolyn a effeithiwyd dan Erthygl 8 o'r Ddeddf Hawliau Dynol i gael mwynhau ei gartref mewn heddwch pan oedd yn mynd i'r afael â'r pryderon a godwyd.²

- Cod Ymddygiad yr aelodau etholedig yng Nghymru

Mae fy rôl wrth ymchwilio i doriadau honedig o'r Cod Ymddygiad gan yr aelodau etholedig yng Nghymru hefyd yn berthnasol. Pan rydw i'n canfod tystiolaeth o fethiant gan aelodau etholedig i gydymffurfio â'r Cod fel rhan o'r broses cynllunio gallaf gyfeirio'r mater at Banel Dyfarnu Cymru neu at Bwyllgor Safonau'r awdurdod dan sylw i gael ei ystyried ymhellach.

Mae enghreifftiau o achosion difrifol yn cynnwys un aelod wedi ei anghymwyso rhag dal y swydd am 18 mis am ddefnyddio ei swyddogaeth fel aelod etholedig yn y broses cynllunio er mwyn manteisio mewn perthynas â thir roedd yn berchen arno. Enghraifft arall yw achos yr aelod cafodd waharddiad am 3 mis am fethu datgan buddiant personol a buddiant sy'n rhagfarnu mewn perthynas â chais yn ymwneud â fferm tyrbinau gwynt, a gadael y cyfarfod pan drafodwyd y mater.

Hoffwn bwysleisio bod achosion o'r fath yn anghyffredin ac mae fy ngwaith achos yn awgrymu bod yr aelodau etholedig ar draws Cymru yn dilyn safonau moesegol uchel. Fodd bynnag, yn yr achosion achlysurol iawn hyn pan fod angen ymchwilio arnaf, mae fy rôl yn cynnig ffordd effeithiol o ddelio ag achosion o gamymddygiad mewn modd agored a thryloyw er mwyn hyrwyddo hyder y cyhoedd yn y broses cynllunio yng Nghymru.

Gwasanaethau cynllunio a lefel adnoddau

Rwyf yn ymwybodol bod y Pwyllgor yn canolbwyntio'n bennaf ar effaith adnoddau ar awdurdodau cynllunio wrth ddarparu gwasanaethau cynllunio. Mae'n anodd i mi wneud datganiad pendant p'un a oes modd cysylltu'r themâu sy'n codi yn fy ngwaith achos â phwysau o ran adnoddau ar awdurdodau cynllunio, gan nad yw'r materion hyn yn cael eu codi'n ffurfiol gan yr achwynwyr sy'n cysylltu â mi na'r cyrff rwy'n ymchwilio

² Nid fy swyddogaeth i yw gwneud canfyddiadau pendant p'un a ydy corff cyhoeddus wedi torri hawliau dynol unigolyn. Serch hynny, pan fyddaf i'n canfod tystiolaeth o gamweinyddu sydd wedi achosi anghyfiawnder, efallai y byddaf yn ystyried a effeithiwyd ar hawliau dynol unigolyn ac yn nodi'r ystyriaeth a roddodd y corff cyhoeddus iddynt.

iddynt.

Fodd bynnag, er budd cyflawnder hoffwn dynnu sylw at rai ffactorau sy'n cyfrannu a gafodd eu nodi mewn cwynion i'm swyddfa:

- gellir cysylltu oedi cyn cymryd camau gorfodi â phroblemau staffio, gyda rolau swyddogion gorfodi penodol yn cael eu cynnwys yn fwy a fwy yng nghylch gorchwyl swyddogion cynllunio;
- yn arbennig mewn cymunedau gwledig gydag adran gynllunio fach, gellir cael awgrymiadau neu ganfyddiadau bod swyddogion cynllunio'n cael eu dylanwadu gan gysylltiadau teuluol neu gyfeillgarwch gydag ymgeiswyr.

Fy nod yw ystyried a fu camweinyddu ac anghyfiawnder mewn achosion unigol, yn hytrach na chynnal adolygiadau o'r swyddogaeth gynllunio, felly nid wyf wedi ymchwilio'n uniongyrchol i'r materion hyn. Fodd bynnag, maen nhw'n adlewyrchu'r pryderon a nodwyd gan y rhai sy'n cwyno i'm swyddfa ynghylch materion cynllunio.

Nick Bennett

Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru

Ionawr 2020

Atodiad: enghreifftiau o waith achos cynllunio mae fy swyddfa yn delio â nhw

Rhif yr Achos: 201800027 – cyhoeddwyd yr adroddiad ym mis Mai 2018

Cwynodd Mr Y nad oedd Cyngor Sir Penfro (“y Cyngor”) wedi cymryd camau gorfodi yn erbyn datblygwr a oedd wedi torri amodau cais cynllunio a ganiatawyd ar gyfer gwrsyllfa ar gyfer carafanau statig a theithiol. Cwynodd hefyd nad oedd y Cyngor wedi cysylltu ag ef nac wedi delio â'i gŵyn o dan ei weithdrefn gwyno. Canfu'r Ombwdsmon fod methiannau ymddangosiadau ynghlwm wrth yr achos a chysylltodd â'r Cyngor. Cytunodd i wneud y canlynol fel datrysiad cynnar i'w gŵyn:

- a) Ysgrifennu llythyr at Mr Y yn ymddiheuro am yr oedi cyn delio â'i gŵyn o dan ei weithdrefn gwyno; ac

- b) Anfon ymateb ysgrifenedig yng ngham 2 o'i weithdrefn gwyno a fydd yn cynnwys y camau a gymerwyd ganddo eisoes.

Mae hyn i'w gwblhau o fewn 30 diwrnod gwaith o ddyddiad y llythyr hwn. Mae'r Ombwdsmon yn fodlon y bydd hyn yn datrys y gŵyn.

Rhif yr achos 201801745 – cyhoeddwyd yr adroddiad ym mis Awst 2018

Cwynodd Mr X bod Cyngor Dinas a Sir Abertawe ("y Cyngor") wedi methu â chymryd camau gorfodi yn erbyn bwyty nad oedd wedi gosod ramp yn unol â'i gais gynllunio ac ynglŷn â'r cyfnod o amser a gymerodd y Cyngor i ymateb i'w bryderon. Gwnaeth Mr X ymholiad gorfodi i'r Cyngor yn Chwefror 2018 ac roedd yn deall y byddai ymateb yn cael ei ddarparu o fewn 12 wythnos. Ar ôl hynny, cwynodd Mr X a derbyniodd ymateb cwyn Cam 1 ym mis Gorffennaf 2018. Esboniodd y Cyngor i Mr X y gallai ymchwiliadau gorfodi gymryd mwy nag 12 wythnos. Ni chynigiodd ymddiheuriad ynghylch yr amser a gymerwyd, na darparu gwybodaeth i Mr ychwaith ynglŷn â sut i helaethu ei gwŷn. Felly, cytunodd y Cyngor i gwblhau'r camau canlynol:

- a) Ymddiheuro i Mr X am y cyfnod o amser a gymerwyd i ymchwilio'r ymholiad gorfodi
- b) Esbonio'r rhesymau ynghylch yr oedi
- c) Darparu gwybodaeth i Mr X ynglŷn â sut i helaethu ei gwŷn i Gam 2 o'i drefn gwyno os yw'n parhau'n anfodlon gyda'i ymateb.

Darparodd y Cyngor dystiolaeth ei fod wedi ysgrifennu at Mr X ar 23 Awst 2018 a'i fod wedi cydymffurfio â'r camau a restrir uchod.

Rhif yr achos: 201705212 – cyhoeddwyd yr adroddiad ym mis Rhagfyr 2018

Cwynodd Mr A, ar ôl iddo gael caniatâd cynllunio amodol am ddatblygiad tai lleol, bod yr Awdurdod Cynllunio Lleol wedi methu â rhyddhau'r amodau cynllunio cysylltiedig, gan arwain at ei eiddo yn dod yn ddarostyngedig i berygl difwyniant a dŵr llifogydd. Cwynodd Mr A hefyd y bu methiant i ymateb yn ddigonol i'w gwŷn.

Canfu'r ymchwiliad y bu cyfleoedd wedi'u colli i sicrhau bod yr amodau cynllunio wedi cael eu diwallu neu i ystyried cymryd camau gorfodi. Canfu'r ymchwiliad hefyd bod y Cyngor wedi methu ag ymateb yn llawn i gwŷn Mr A. Cadarnhawyd y gwŷn i raddau.

Argymhellwyd bod y Cyngor yn ymddiheuro i Mr A am y methiannau a adnabuwyd yn yr adroddiad a threfnu cyfarfod â'r Awdurdod Draenio Tir, yr Awdurdod Priffyrdd, Dŵr Cymru a Chyfoeth Naturiol Cymru er mwyn ffurfio cynllun gweithredu i fynd i'r afael â'r gweithiau carthffosydd i'w bodloni ar y safle, ystyried effaith amgylcheddol y rhediad trwchus o ddŵr, a diweddarau Mr A o'r canlyniad. Argymhellwyd hefyd bod y Cyngor, ar ôl derbyn tystiolaeth berthnasol gan Mr A, yn cyfeirio pryderon Mr A ynghylch yr arllwysiad a oedd yn gollwng at yr Adran Iechyd Amgylcheddol i'w ystyrio a gofyn ei fod yn ymgymryd â samplu'r afon, cysylltu â'r rheolydd dŵr a chynghori Mr A o ganlyniad yr ymchwiliadau.

Rhif yr achos: 201706403 - cyhoeddwyd yr adroddiad ym mis Ionawr 2019

Cwynodd Mrs B i Gyngor Sir y Fflint ("y Cyngor") am y modd yr ymdriniodd â chais i ddiwygio caniatâd cynllunio ar gyfer adeiladu tŷ ar y llain o dir wrth ymyl ei thŷ. Dywedodd Mrs B fod y cynlluniau diwygiedig wedi arwain at newidiadau sylweddol i'r eiddo cyfagos arfaethedig, sydd wedi cael effaith sylweddol ar ei phreifatrwydd a'i harddwch.

Canfu'r Ombwdsmon fod yr ymgynghoriad ar y cais yn ddiffygiol am iddo fethu â disgrifio'r datblygiad yn ddigonol neu gynnwys cynlluniau safle a fyddai'n dangos bwriad yr ymgeisydd i symud lleol y tŷ ar y llain. Canfu'r Ombwdsmon bod y Swyddog Achos wedi methu ag ystyried yn ddigonol yr effaith y byddai adleoli'r tŷ yn cael ar harddwch eiddo Mr B. Canfu'r Ombwdsmon hefyd nad oedd y Cyngor wedi gweithredu'n unol â'i bolisi gorfodi mewn perthynas â'r achos hon a'i fod wedi methu ag ymdrin â chwyn Mrs B yn gywir.

Ers y digwyddiadau, mae'r Cyngor wedi gwneud nifer sylweddol o welliannau i'w brosesau cynllunio a gorfodi. Cytunodd y Cyngor i ymddiheuro am y methiannau a adnabuwyd yn yr adroddiad, i ymgysylltu â'r prisiwr ardal i asesu'r effaith a gafodd adleoli Tŷ A a'r harddwch eiddo Mrs B, gwneud taliad sy'n gywerth â'r dibrisiad a ddeilliodd o'r newid hwn ac i gyfarfod â Mrs B er mwyn sefydlu a oes unrhyw faterion gorfodaeth i'w bodloni.

Rhif yr achos: 201903049 – cyhoeddwyd yr adroddiad ym mis Medi 2019

Cwynodd Mr X fod Cyngor Sir y Fflint wedi methu â chymryd camau gorfodi yn erbyn eiddo cyfagos. Cwynodd Mr X hefyd fod Cyngor Sir y Fflint wedi rhoi gwybodaeth anghywir iddo mewn ymateb cwyn cam 2 iddo.

Casglodd yr Ombwdsmon fod y Cyngor wedi methu â rhoi amserlen benodol i Mr X ynghylch pryd y byddai'n dechrau cymryd camau gorfodi yn erbyn ei eiddo cyfagos. Casglodd yr Ombwdsmon hefyd fod y Cyngor wedi rhoi gwybodaeth anghywir i Mr X yn ei ymateb cam 2 a heb ei ddiweddarau'n gywir a chynhwysfawr ynghylch ei gŵyn.

Cysylltodd yr Ombwdsmon â'r Cyngor a gytunodd i:

- a) Ymddiheuro'n ysgrifenedig wrth Mr X am roi gwybodaeth anghywir iddo yn ymateb cam 2 y Cyngor i'w gŵyn.
- b) Rhoi diweddariad llawn, cywir a chynhwysfawr i Mr X ar ei gŵyn.
- c) Cwblhau'r gwaith paratoi ar gyfer cymryd camau gorfodi a'i weithredu, os bydd angen, o fewn amserlen gytunedig.

Roedd yr Ombwdsmon yn fodlon y byddai hyn yn datrys y materion a ystyriwyd yn y gŵyn hon.

Rhif yr achos: 201900014 - cyhoeddwyd yr adroddiad ym mis Ionawr 2020

Cwynodd Landlord nad oedd Cyngor Sir y Fflint, rhwng 2014 a 2019, wedi cymryd camau amserol a phriodol i ddelio â chyfleuster golchi ceir a oedd yn achosi Niwsansau Statudol oherwydd sŵn a ysgeintiad dŵr/cemegau a oedd yn effeithio ar denant y Landlord, Mr R a'i fod hefyd wedi mynd yn groes i reolaethau cynllunio. Cwynodd y Landlord hefyd nad oedd y Cyngor wedi ymchwilio nac ymateb yn briodol i'w gŵyn ac yn unol â'i Bolisi Cwynion Corfforaethol.

Canfu'r Ombwdsmon er iddo ddod yn ymwybodol mor bell yn ôl â 2014 fod y cyfleuster golchi ceir yn achosi Niwsans Statudol, nid oedd y Cyngor wedi agor ffeil achos briodol tan 18 mis yn ddiweddarach ac ni chyhoeddodd Hysbysiad Atal am 13 mis arall. Er bod y cyfleuster golchi ceir wedi parhau i weithredu ac achosi'r Niwsans Statudol, a oedd yn mynd yn groes i'r Hysbysiad Atal, ni chymerodd y Cyngor gamau pellach. O ganlyniad, bu'n rhaid i Mr R ddioddef lefelau sŵn ac ysgeintiad dŵr cyson, a oedd yn amharu'n sylweddol arno ers nifer o flynyddoedd. Roedd hyn yn anghyfiawnder sylweddol i'r tenant a hefyd i'r Landlord, o ganlyniad i rwymedigaethau'r Landlord i'w denant a'i hawl, o dan Erthygl 18 o Ddeddf Hawliau Dynol 1998, i fwynhau ei gartref mewn tawelwch a heddwch.

Canfu'r Ombwdsmon fod y Cyngor yn ymwybodol ers o leiaf 2012 nad oedd gan y cyfleuster golchi ceir ganiatâd cynllunio priodol, ond nid oedd ganddo ddim cofnodion

cynllunio bron cyn Awst 2018. Roedd methiannau hefyd o ran cyfathrebu a chydweithredu rhwng adrannau. Roedd diffyg cofnodion ynghyd â diffyg gweithredu ar ran y Cyngor yn y 5 mlynedd cyn Awst 2018 yn awgrymu nad oedd y Cyngor wedi ystyried yn fanwl a oedd am gymryd camau gorfodi yn erbyn y cyfleuster golchi ceir ac roedd hynny'n cyfrif fel camweinyddu. O ganlyniad, ni allai'r Cyngor egluro'r rhesymau a oedd wrth wraidd ei weithredoedd (a diffyg gweithredu) a hefyd, roedd yn amhosibl delio â'r gŵyn yn llawn ac i archwilio a gwerthuso hanes yr achos yn yr Adran Gynllunio.

Canfu'r Ombwdsmon hefyd nad oedd y Cyngor wedi ymateb yn briodol i gwynion y Landlord a'u huwchgyfeirio pan ofynnwyd iddo am gymorth i wneud cwyn ffurfiol. Nid oedd gan neb ychwaith berchnogaeth sefydledig ac eglur ar lefelau uwch yn y Cyngor, ac roedd hynny wedi'i waethygu gan yr amser hir y parhaodd y methiannau a'r diffyg sylw i'r anawsterau roedd Mr R yn eu hwynebu. O ganlyniad, ni fu ymchwiliad priodol i'r gŵyn ac ni chafodd y Landlord ymateb ystyrlon i'w bryderon.

Cytunodd y Cyngor y byddai, o fewn mis i adroddiad y Cyngor yn:

- a) Atgoffa staff perthnasol ar bob lefel yn y Cyngor o bwysigrwydd delio'n briodol â gohebiaeth, gan gynnwys cyfeirio unigolion sydd am wneud cwyn ffurfiol at y Tîm Cwynion Corfforaethol.
- b) Cynnig ymddiheuriad ystyrlon, yn ysgrifenedig, i'r Landlord ynghyd ag iawndal ariannol o £1000 i gydnabod y methiannau wrth ddelio â chwynion, ac amser a thrafferth y Landlord i olrhain y gŵyn am o leiaf 5 mlynedd.
- c) Cynnig ymddiheuriad ystyrlon, yn ysgrifenedig, i Mr R, ynghyd ag iawndal ariannol o £2,500 am y methiant i ddelio â'r Niwsansau Statudol ac i gydnabod amlygiad parhaus a maith Mr R i lefelau annerbyniol o sŵn a dŵr yn ysgeintio dros gyfnod o 5 mlynedd neu fwy.

Ym mis Ionawr 2019 adolygodd a diweddarodd y Cyngor ei bolisi ar Orfodaeth Cynllunio. Cytunodd y Cyngor hefyd y byddai, o fewn 3 mis i adroddiad yr Ombwdsmon, yn:

- a) Rhannu'r adroddiad hwn a'i ganfyddiadau â staff perthnasol yn yr Adrannau Cynllunio, yr Amgylchedd a Chyfreithiol yn ogystal ag Arweinydd y Cyngor a'r Aelod Cabinet dros Cynllunio a Diogelu'r Cyhoedd, y Pwyllgor Cynllunio a Rheoli Datblygu a'r Pwyllgor Trosolwg a Chraffu Amgylcheddol

- b) Canfod pa bwerau sydd ar gael o hyd iddo i ddatrys y materion a sicrhau ei fod yn gweithredu'r pwerau hynny'n llawn fel sy'n briodol i gyflawni datrysiad terfynol
- c) Adolygu ei Bolisi Gorfodaeth Gwasanaeth Diogelu'r Cyhoedd, i sicrhau ei fod yn parhau'n berthnasol, yn effeithiol ac yn cydymffurfio â chanllawiau, deddfwriaeth ac arferion gorau Llywodraeth Cymru, gyda phwyslais penodol ar Niwsansau Statudol.
- d) Datblygu trefniadau gweithdrefnol ffurfiol ar gyfer cydweithrediad rhwng adrannau i wella effeithiolrwydd ac effeithlonrwydd cydweithredu rhwng adrannau, gyda phwyslais ar yr Adrannau Cynllunio, Cyfreithiol ac Iechyd yr Amgylchedd
- e) Adolygu'r Polisi Cwynion i sicrhau ei fod yn amlwg pwy ddylai fod â phrif gyfrifoldeb am ymchwilio ac ymateb i gwynion, yn enwedig pan fydd materion yn ymwneud â gwahanol adrannau o'r Cyngor
- f) Myfyrio ar sut y gellir ymgorffori ystyriaeth i hawliau dynol yn ei arferion gweithio wrth benderfynu a yw am gymryd camau gorfodi, gyda chyfeiriad penodol at reolaeth gynllunio ac ymchwiliadau i Niwsansau Statudol
- g) Adolygu ei sianelau cyfathrebu mewnol ac uwchgyfeirio i sicrhau bod staff yn gallu mynegi pryderon yn ystod eu gwaith o ddydd i ddydd a all wedyn gael eu rheoli mewn ffordd adeiladol, i annog perchnogaeth ac atebolrwydd gan osgoi "diwylliant beio".

Eitem 4

Comisiynydd
**Cenedlaethau'r
Dyfodol**
Cymru

**Future
Generations**
Commissioner
for Wales

By email

18/02/2020

RE: Public Accounts Committee - Inquiry into effectiveness of local planning authorities -
for the Commissioner

Dear Claire,

Thank you for your letter.
Please see my response to your Planning Inquiry.

Planning Inquiry – Public Accounts Committee 24 February 2020

Question 1: The challenges of delivering planning services with less resources;

Cuts to planning services is a real concern and a real challenge.

I am pleased the Wales Audit Office raised the issue and this Committee is looking into this too as it is really important to well-being and future generations.

RTPI reports cuts of more than 50% in the last 10 years – there is a loss of skills and there are less new planners joining the service.

It is safe to say this is unsustainable and inadequate in the context of well-being and placemaking – new more comprehensive and holistic requirements on the planning system. Failure to invest in the system will hamper delivery of the Well-being of Future Generations Act.

Planning needs to be reprioritised as a key service as placemaking is one of the best opportunities to embed well-being in Wales and it will be more demanding on planning officers at first until it is fully embedded.

Planning can and should support all corporate strategies / objectives – deliver on local and regional objectives.

Additional resources are needed in the system to support the change needed

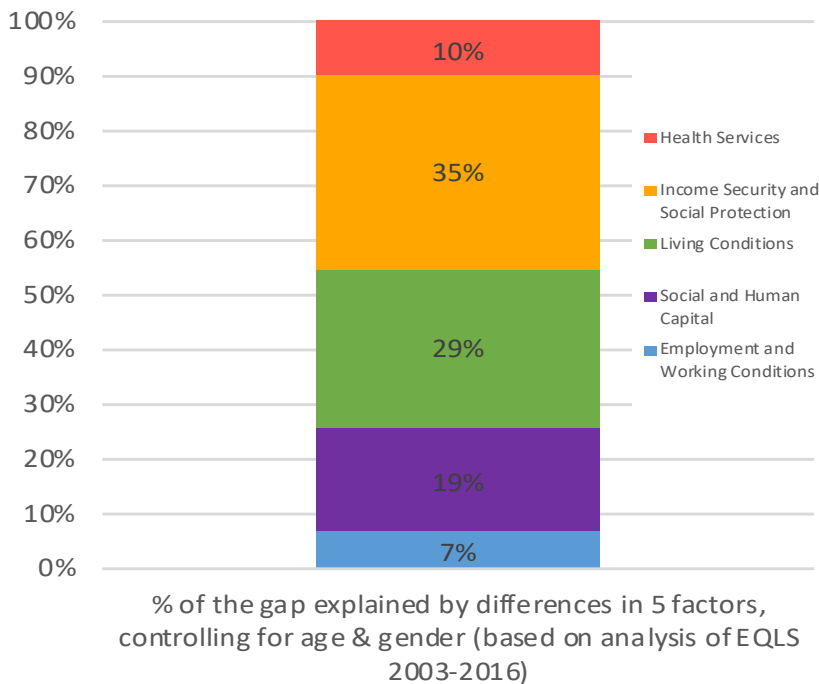
We understand Welsh Government is looking at what could be done for planning to be a full cost recovering service (Arup have been commissioned) but there are queries as to whether this will be enough and whether it could exacerbate inequalities.

Question 2: How can Planning deliver its responsibilities under the National Development Framework and the Well-being of Future Generations Act 2015 (WFG Act)?

Planning Policy Wales 10 and recast of planning policy unique to Wales is fundamental to the realisation of the aspirations of the Act. Wales is leading the way, now we need to show the world how we apply it to improve Wales' well-being.

The built environment has a huge impact on our well-being. For example, the World Health organisation identifies living conditions such as housing, access to nature and air pollution as accounting for 29% of the gaps in health status between richest and poorest. 19% relates to human capital such as relationships and connection to your community which are also largely determined by the characteristics of the design of communities and the built environment.

Decomposing the gap in health status between poorest and richest income quintiles over 36 European countries

There is a need for the planning system to operate more holistically but this is not always happening. Planning function is often missing from key decision-making forums and seen as the end of the process (when an

application is submitted) rather than a key element of all the plans and strategies and well-being objectives of all public bodies.

An example of this – the Welsh Government Annual Report - Land-use planning is only referred to in terms of agriculture. Placemaking is crucial to delivering a large number of the well-being goals and yet Welsh Government have not recognised their reform of Planning Policy Wales as a major step towards meeting their objectives.

Placemaking demands integration and collaboration with the other departments and agencies regulating the built and natural environment such as housing, highways, Welsh Water, Local Health Boards, Natural Resources Wales and local communities. I understand another pressure point for planning is delays in responding from statutory consultees who might also be struggling with their own resources – this might also be considered by the committee as part of this inquiry?

Budget cuts mean it is challenging to maintain a the status quo let alone find the time and space to support transformational change - RTPi research at the UK level has shown that the budget cuts have an impact in the manner they handle planning applications being more 'pro-development' and 'tick-boxing' which undermines the public's confidence in the system and is at odds with what is required through the WFG Act.

"Local Planning Authorities have had to adapt to survive in this environment, often adopting private sector working practices and aggressively pro-development stances to draw in the funding they need to resource their planning teams."

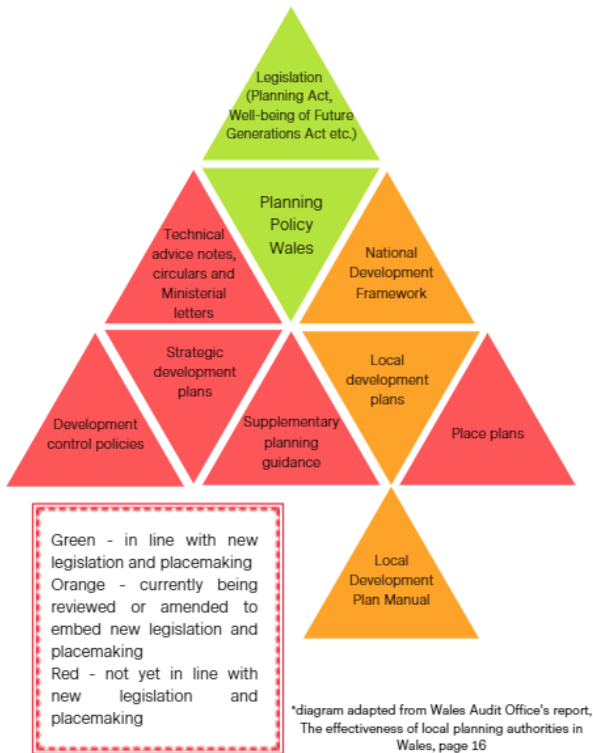
"'Proceduralism' – in other words, a 'tick-boxing' culture – has closed down a lot of the space planners traditionally had for reflection, professional discretion, and proactive planning. [Exceptions – large projects often in urban areas]." From RTPi written evidence to this Committee inquiry.

The relationship between the planning system and the WFG Act is complex especially because the full planning system is yet to be aligned with the Act.

This planning system is currently being overhauled - which I welcome but we are in the middle of a recast with elements not always aligned.

Only two elements of the recast are completed – Planning Act and Planning Policy Wales. The NDF and the Local Development Plan Manual, but this will still be far from a fully aligned system.

A complete recast will take time but is important. It should become a precedent for a full recast on areas such as housing and highways.

Planning Policy Wales 10 embeds the Well-being of Future Generations Act, the National Development Framework must support and reinforce Planning Policy Wales, not weaken it.

In my response to Welsh Government's consultation on the draft National Development Framework (attached), I raised my concerns about potential expansions of airports and ports not in line with decarbonisation targets, declaration of Climate Emergency, as well as the goals of a Resilient Wales, a Prosperous Wales (low carbon economy) and a Globally Responsible Wales. This will need to be addressed in the final framework which must be published alongside a detailed assessment of how it supports the carbon reduction in the Environment Act (and accepted revisions).

Good placemaking can save money to the public services overall, for example

- health (with the promotion of active travel, better housing, improving air and water quality...),
- waste (reduction and collection),
- energy with clean energy projects and infrastructure,

- biodiversity enhancement with green infrastructure - Nature based solutions should be part of planning as part of placemaking and possibly attract joint funding (prevention, integration, long term and collaboration)

A Placemaking approach could also increase revenues from Local Authorities according to RTPI.

“Planning fees and other income from development management are just a small part of the story. Planning and placemaking can also raise income by developing new industrial and employment space, which comes with increased business rates. It can make a place more attractive to visit which brings income to the local economy. And it can help provide new homes in places people want to live, which brings in more council tax.” (RTPI)

“Investing in planning is an investment which will bring not only social return, but increased tax revenue for local authorities by bringing people and economic activity into areas and by reducing social costs. Spending on planning is a very small part of total public spending, which means relatively major increases in resourcing could be made with little overall impact on budgets. Moreover these investments would deliver huge returns – rather than being forced to rely on generating more fees, Local Planning Authorities could help deliver social, environmental and economic outcomes which make society more resilient, happier and fairer.” (RTPI)

Realising all these ambitions and savings requires strong leadership.

Leaders both in Welsh Government and in local authorities need to change the culture from the cheapest option (way of operating or development authorised) to the one that can maximise contribution to the national well-being goals. This also applies to the housing and procurement sectors.

Question 3 - How Planning Services have to be more creative in how they deliver the Well-being Future Generations Act – especially around the community involvement and the role of planning committees and their decisions.

The Well-being of Future Generations Act is about finding more creative ways to address the problems of the present with the future in mind.

Local authorities should recognise the importance of the role of planning and placemaking in its senior staffing structures (within the Local Authority and in terms of partnership arrangements e.g. Public Services Boards) - RCTPI and Building Better Building Beautiful Commission ‘Living with Beauty Report’ called for similar role a few weeks ago.

Monmouthshire Council has created a role of ‘Head of Placemaking, Housing, Highways and Flood’.

Strong leadership and investment is needed to see the value and potential of planning as a key mechanism to deliver on their corporate and well-being objectives and who drive a new culture of searching for and prioritising developments which help save money in other parts of the organisation.

A useful tool for this - RTPI Value of planning tool is currently being used by Merthyr and Bridgend.

There should be an increased demand on developers to show their use of 5 Ways of Working and real effort to maximise contribution to the goals and should be the norm for local authorities before approving proposals.

Increasing use of technology could also be an opportunity to drive efficiencies and have benefits to the environment. For example;

Going paperless supports a reduction in waste and saves in huge printing costs.

Inspections could be done by satellite or drones to save on the travelling costs and carbon emissions.

Adopting Strategic Development Plans would help with regional placemaking - more effective use of resources and lighten the requirements of Local Development Plans (only needing to be light if a Strategic Development Plan is adopted).

There should be better monitoring of planning outcomes – currently the onus is on the general public and Councillors to object. Welsh Government should look into improving scrutiny of decisions and monitoring outcomes of planning. The initiative from the Minister to call in every application (post 15 Jan 2020) of more than 10 houses, or more than 0.5 hectare, conflicting at least 1 provision of the Local Development Plan, is a step in the right direction.

On involvement specifically:

There is public concern about the transparency of the planning process - Planning is the topic people contact me about the most.

Resourcing involvement and public participation is a particular challenge for Local Authorities currently.

Involvement happens at the wrong time – often at the consideration of planning applications rather than at the plan making stage – more effort in this area could save time and money at the application stage and the pre-application phase should be used more often to better involve local communities and businesses affected.

Removing barriers to involvement such as changing the legal requirements for consultation and notification – I welcome the Wales Audit Office recommendation to review Development Management Procedure Order 2012 and update the engagement and involvement standards for local planning authorities.

Co-designing projects is key for communities to feel fully involved but it has to be resourced which is difficult given there has been 50% of staff reduction in planning departments and communities themselves can lack resources. For example, Woodland Trust have told me that in the case of the Dinas Powys flood protection plan, the community was unhappy with the initial process and decision and complained. I understand that Natural Resources Wales has now agreed to go back and take a co-design approach; however, this will take a lot of time and effort from the community who are not resourced either and who are relying on volunteers.

Place Plans should be widely adopted - Agree with the Wales Audit Office.

Technology can help to engage – webcasting of meetings, 3D software to show potential developments and how they would integrate in the current environment, better use of social media etc.

For example, Brecon Beacons National Park Authority used a 'Minecraft' style approach to engage with children in their area to plan their communities of the future.

Planning committees are an integral part of the planning system and an important part of giving voice to citizens but there is a perception of political considerations sometimes overtaking the technical aspects of the planning process. I agree with the Wales Audit Office, that councillors need to be trained so that they understand the consequences of their decisions against the well-being goals and well-being objectives.

Yours sincerely,

Sophie Howe
Future Generations Commissioner for Wales

NDF Consultation – Response from the Future Generations Commissioner for Wales, Sophie Howe

My response to this consultation constitutes advice issued under my section 19(1)(a) power.

I would like to thank the Welsh Government's planning team for having sought the advice of my office from the start of the preparation of the first draft National Development Framework for Wales.

I am pleased that the team have, in particular, followed our advice on involvement and have engaged more widely and differently from what they would have done prior to the coming into force of the Well-being of Future Generations Act.

You will be aware that I have already advised that you need to consider future trends and scenarios in the development of this plan. As well as the issues around carbon emissions and biodiversity I have raised below, this is also clearly crucial in terms of how the NDF will support the delivery of the infrastructure required particularly in terms of connectivity and the changes in how we will live and work as a result of the fourth industrial revolution. I would like to understand how this has been considered in the framework.

Turning to the substance of the framework:

Consideration of the well-being of communities

Subject to my main concern explained in the next paragraphs, I generally welcome the contents of the document and its references to community's well-being which follows my advice and I can recognise a real intent to embed the Well-being of Future Generations Act throughout the framework. Clearly the Government will need to demonstrate how these intentions are being implemented on the ground when the NDF is finalised as I am increasingly concerned that the aspirations set by Government are not being fully realised due to a lack of focus on supporting the change in culture needed and monitoring implementation.

Climate emergency, biodiversity and carbon targets

The work on the NDF started prior to the declaration of Climate Emergency and I would like to understand precisely how the NDF contents are to be amended to reflect this very important development.

In the same line, I would also like the Government to explain how the proposed NDF and maps have been assessed in line with the delivery of the national carbon reduction targets. I would like to see a robust analysis of how the NDF can help deliver the national carbon targets and how the framework seeks to carefully avoid increasing carbon emissions. While I was pleased that, following on my advice, there are commitments to 'low emission' transportation, 'low carbon' heat and energy generation throughout the document I fear this won't compensate for the proposed increase of high carbon emission projects (ports, airport, etc.) encouraged by the framework.

This is particularly based on the fact that while some parts of the document encourage the right behaviours (renewables, cycling path, green belts, mixed use developments, mixed tenures, low carbon energy, low emission transport etc.), these can be totally undone by other parts of the framework such as the push towards airport and port development.

The same point applies also in relation to the enhancement of biodiversity required in Wales by the Environment (Wales) Act. I would also like to see more clearly how the need for nature and biodiversity recovery has been taken into account and is delivered through the NDF, as well as how the Sustainable Management of Natural Resources principles have been applied (in addition to the sustainable development principle and ways of working in the well-being legislation) to the design of the NDF and in particular for design of the maps. I would therefore like to see another clear assessment of how the proposed NDF will help reverse the current biodiversity decline and I am not sure that the current propositions will be sufficient.

The proposed draft of the NDF does not yet reflect the Climate and Ecological Emergency Declaration which must be taken seriously and be implemented in this framework (as well as in all other government policies) and I would expect to see visible amendments to this framework following a review in the light of the declaration. Latest evidence suggests that the UK's share of the global carbon budget between 2010 and 2050 would need to be around 7,600 MtCO_{2e} in order to have an 80% change of avoiding an above 2 degrees global average temperature rise. The State of Nature Report 2019 reveals that of the 3902 species assessed in Wales 73 have been lost from Wales already with a further 666 species being threatened with extinction. The NDF must demonstrate clearly how it will support the reverse of this decline.

Disconnect between the ambitions and objectives of the framework and the priority area maps

I would like to understand how the current maps would enable the delivery of the objectives of the NDF. For example, it is not clear that renewable onshore wind development of the size and scale consistent with the stated ambitions of Ministers will be possible because it is suggested that a significant part of the priority areas might not practically be suitable for sustainable wind farms. It has been brought to my attention, as another example, that the area around Newport has restrictions such as infrastructure and flooding zones which would render impossible the delivery of the development suggested in the proposed NDF.

It is clearly crucial that the NDF supports the shift to a low carbon society in terms of the 'words' of the document but critically in terms of what flows in terms of 'action'. We must see a clear and detailed assessment of whether this framework will deliver decarbonisation targets in terms of the shift to renewable energy.

What assessment has been made as to how the framework will support practically both the long term environmental and economic benefits of off shore wind and solar energy required to meet decarbonisation targets in the Environment Act and beyond given more recent Ministerial commitments?

I would therefore like to see further and detailed analysis of the practical and more granular potential for each of the areas highlighted in the NDF to ensure that the overall ambitions of the Government as well as the proposed

NDF objectives can be delivered by this NDF (integration) and to identify the areas which might need adjusting to ensure implementation in the short and longer term.

Updating of the TANs and Investment plan

The setting out of the first NDF is part of the general recast of the land use planning in Wales and I would like to know what the government's plan is for updating the Technical Advice Notes and the Investment Plan referred to at the beginning of the document in light of the new planning and climate change policies. These will also impact the good implementation of the NDF.

Transitional Period and Reliance on SDPs

A final point concerns the references in the proposed NDF to the Strategic Development Plans which will provide a lot of the details of the implementation of the NDF objectives and policies. I understand that only one SDP is currently in preparation and it might only be ready in 2025. This is of significant concern given the timescales for decarbonisation. This development framework is just the initial phase of the policy change process that would be required to meet targets and without comprehensive adoption and implementation at speed. I would therefore like to know what the transitional arrangements are for the 5 to 10 years ahead until we have SDPs in place but also what would be the provisions if no such plans were adopted in some places.

Conclusion

I am grateful for the opportunity the Welsh Government has given to my office to work with this them on this draft. They have taken in account most of my advice to date, but having seen the full proposed document, I am concerned that the proposed NDF won't sufficiently moving us towards a resilient and low carbon society at the pace and scale required to meet our duties around decarbonisation and the enhancement of our ecosystems which are needed to fight climate change and to meet the needs of future generations. I would like to see, to reassure me and to improve the framework, detailed analysis demonstrating that the NDF and in particular the design of the different areas will enable Wales to meet practically its sustainability ambitions and well-being goals.